

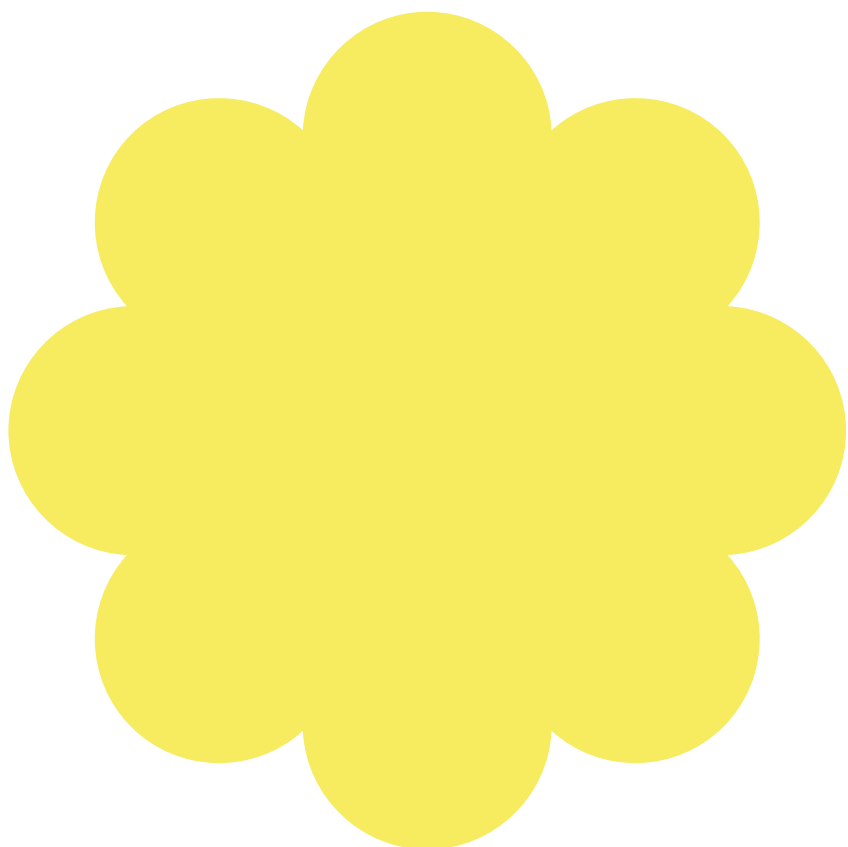
Інклюзивна молодіжна робота

2023

Практичний
посібник

Практичний посібник «Інклюзивна молодіжна робота» створено громадською організацією «Рада жінок Донецчини» за фінансування та у межах гуманітарного реагування UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні спільно з Регіональним офісом UNFPA у Східній Європі та Центральній Азії, Міністерством молоді та спорту України, Міністерством цифрової трансформації України та Радницею-уповноваженою Президента України з питань безбар'єрності для Дія.Освіта.

Авторська команда

Ольга Шелест

Тренерка з інклюзивного підходу, директорка благодійного фонду «Даруємо радість».

Тетяна Андріученко

Молодша наукова співробітниця науково-дослідного центру «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка» навчально-наукового інституту права та політології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Марина Сташина-Неймет

Експертка з доступності громадської організації «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ», провідна фахівчиня Центру інновацій та розвитку державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Олег Котеленець

Заступник директора Чернігівського обласного молодіжного центру.

Наталія Пархитько

Заступниця керівника Громадської організації «Доступно.UA».

Наталія Тілікіна

Голова громадської організації «Інститут молоді», директорка науково-дослідного центру «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка» навчально-наукового інституту права та політології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Тетяна Горохова

Доцентка кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування Приазовського державного технічного університету, тренерка з прав людини за стандартами Ради Європи, національна експертка Ради Європи проекту «Молодь за демократію в Україні. Фаза III».

Яна Рибченко

Експертка з інклюзії, спікерка тренінгів «Етика спілкування з людьми з інвалідністю» та «Етика спілкування з людьми, які мають порушення слуху».

Розалія Гах

Методологиня зі створення онлайн-курсу, громадська організація «Рада жінок Донецчини».

Дякуємо громадським організаціям «Безбар'єрність», «Доступно.UA», «Fight For Right», «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ» за допомогу у створенні практичного посібника «Інклюзивна молодіжна робота».

Зміст

Глосарій

7

Тема 1. Підготовка до інклюзивної молодіжної роботи

10

1.1.	Інклюзивний підхід у молодіжній роботі. З чого почати?	11
1.2.	Інклюзивний підкажчик. Алгоритм підготовки та проведення інклюзивного заходу за участі молоді з інвалідністю	15
1.3.	Інклюзивний підкажчик. Різноманіття	21
1.4.	Інклюзивний підкажчик. Індивідуальний підхід до роботи з потребами молоді з інвалідністю	22
1.5.	Інклюзивний підкажчик. Крок назустріч	23
1.6.	Практичний кейс. Наметовий табір для молоді «Joy!Camp» (2016-2021)	25
1.7.	Практичний кейс. Байдарковий сплав «Повір у себе» (2016)	25
1.8.	Чек-лист. Оцінювання інклюзивності	26
1.9.	Інклюзивний підкажчик. Рефлексивні питання для команди	33

Тема 2. Доступність приміщень та просторів

35

2.1.	Інклюзивний підкажчик. Інструкція з вибору місця розташування	36
2.2.	Чек-лист для перевірки та підготовки локації до проведення заходу	37
2.3.	Інклюзивний підкажчик. Інклюзія у відкритості та турботі	41
2.4.	Вправа. Майстерка «Ефективний дизайн молодіжного центру»	44
2.5.	Інклюзивний підкажчик. План оцінки ризиків	48

Тема 3. Безбар'єрність у мові, комунікації, взаємодії

52

3.1.	Словник безбар'єрної мови	53
3.2.	Інклюзивний підкажчик. Універсальний підхід до побудови спілкування з молодими людьми з інвалідністю	54
3.3.	Інклюзивний підкажчик. Супровід молодих людей з інвалідністю	57
3.4.	Інклюзивний підкажчик. Допоміжні засоби та вироби медичного призначення	59

Тема 4. Інклюзивні практики

63

4.1.	Інклюзивний підкажчик. Каталог кращих практик	64
4.2.	Інклюзивний підкажчик. Неформальне спілкування	65
4.3.	Тематичні вправи для підготовки групи молодих людей до інклюзивних форматів роботи:	66
4.3.1.	Вправа «Графічні імена»	66
4.3.2.	Вправа «Спільні правила для взаємодії»	67
4.3.3.	Вправа «Питання та відповіді» (криголам)	68
4.3.4.	Вправа «Завдання на волю» (криголам)	68
4.3.5.	Вправа «Знай своїх друзів» (криголам)	68
4.3.6.	Вправа «Спільне творче полотно» (командотворення)	69
4.3.7.	Вправа «Рух у колі співпраці» (командотворення)	70
4.3.8.	Вправа «Прийняття різноманіття»	70
4.3.9.	Вправа «Метафорична подорож» (почуття та враження після заходу)	71
4.3.10.	Порада. Критичне осмислення стереотипів	72
4.3.11.	Вправа «Відчути колір»	72
4.3.12.	Вправа «Сходінки безпеки»	73
4.4.	Приклади інклюзивних практик	74

Тема 5. Інклюзивний підхід до молодіжної роботи

77

5.1.	Тематична збірка. Важливі елементи інклюзивного підходу	78
5.2.	Тематична збірка. Оцінка потреб молодих людей з інвалідністю. Як провести дослідження?	84
5.3.	Тематична збірка. Інклюзія у вуличній молодіжній роботі. Етапи вуличної молодіжної роботи	92
5.4.	Тематична збірка. Оцінка успішності інклюзивної молодіжної роботи	97

Глосарій

Молодь (молоді люди)

Особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Закон України Про основні засади молодіжної політики

Молодіжна політика

Напрямок державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю.

Закон України Про основні засади молодіжної політики

Молодіжна робота

Діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень.

Закон України Про основні засади молодіжної політики

Цей термін, що охоплює широкий спектр діяльності соціального, культурного, освітнього, екологічного та/або політичного характеру, що здійснюється молоддю, з молоддю та для молоді, в групах або індивідуально. Молодіжна робота здійснюється молодіжними працівниками, що працюють на платній чи добровільній основі, і базується на неформальних та інформальних процесах навчання, орієнтованих на молодь та добровільну участь. Молодіжна робота по суті є соціальною практикою, роботою з молодими людьми та суспільствами, в яких вони живуть, сприяючи активній участі та залученню молоді в їх громади та у прийняття рішень.

Рекомендація CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам членам про молодіжну роботу

Гендер

Соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)

Гендерна рівність

Рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Закон України Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Інклюзивність

Рішення, які сприяють розвитку самостійності молоді, створенню можливостей та усуненню бар'єрів, щоб жодна з її груп не була прямо чи опосередковано виключена із суспільства.

Національна молодіжна стратегія до 2030 року затверджена Указом Президента України №94/2021 від 2021 року

Люди (особи) з інвалідністю

Особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй (ООН) про права осіб з інвалідністю

Інвалідність

Результат взаємодії, що відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами, і що заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю

Дискримінація за ознакою інвалідності

Будь-яке розрізнення, виключення чи обмеження з причини інвалідності, метою або результатом якого є применшення або заперечення визнання, реалізації або здійснення нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, цивільній чи будь-якій іншій сфері. Вона включає всі форми дискримінації, у тому числі відмову в розумному пристосуванні.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю

Рівність можливостей

Такі суспільні умови, за яких рішення базуються на тому, що гідність людини є непорушною цінністю, незалежно від віку, статі, інвалідності, етнічного і соціального походження, релігійних та інших переконань, сімейного й майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак.

Національна молодіжна стратегія до 2030 року затверджена Указом Президента України № 94/2021 від 2021 року

Універсальний дизайн

Дизайн предметів, середовища, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально можливою мірою придатними для використання для всіх людей без необхідності адаптації чи спеціального дизайну. «Універсальний дизайн» не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю

Інклюзивність будівель і споруд

Комплекс архітектурно-планувальних, інженерно-технічних, ергономічних, конструкційних і організаційних заходів для забезпечення доступності будівель і споруд, у яких кожна особа, незалежно від віку, статі, інвалідності, функціональних порушень, рівня комунікативних можли-

востей або обставин, може відчувати себе безпечно і комфортно без сторонньої допомоги і в міру своїх можливостей.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю

Програма

Це затверджений в установленому законодавством порядку актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями центральних та місцевих органів виконавчої влади комплекс проектів та заходів, спрямованих на розв'язання питань, пов'язаних з реалізацією державної політики у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання.

Порядок реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання затверджений наказом Міністерства молоді та спорту №808 у 2016 році

Проект

Комплекс заходів, що розробляються і здійснюються громадськими організаціями на виконання завдань програми і спрямовуються на досягнення певної мети та результатів протягом визначеного періоду часу (як правило, не більше одного року).

Порядок реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання затверджений наказом Міністерства молоді та спорту №808 у 2016 році

Захід

Сукупність дій, спрямованих на забезпечення реалізації положень державної політики у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання, визначених чинним законодавством, рішеннями органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, у результаті проведення яких передбачено досягнення конкретного результату протягом визначеного періоду часу.

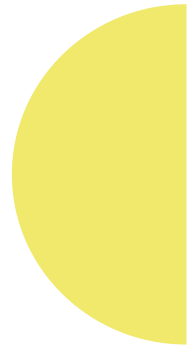
Порядок реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання затверджений наказом Міністерства молоді та спорту №808 у 2016 році

Тема 1

Підготовка до інклюзивної молодіжної роботи

Інклюзивний підхід у молодіжній роботі. З чого почати?

Коли ми говоримо про молодь з інвалідністю, дуже часто виникають асоціації з перешкодами. Будь-якими. І це цілком природно. Безумовно, останніми роками стереотипне уявлення про інвалідність в ключі героїзації або драми відходить в минуле. Однак все одно знань може бракувати.

У цьому контексті важливо запитати себе «Що я знаю про інвалідність?». Після нього можна задавати наступні питання та шукати відповіді на них.

КРОК 1. Поміркуйте над відповідями на наступні питання:

- Хто є особою з інвалідністю?
- Як правильно говорити про інвалідність та людей з інвалідністю?
- Які я особисто маю асоціації з людьми з інвалідністю?
- Які види інвалідності мені відомі?
- Чим відрізняється інвалідність сенсорна від фізичної та ментальної?
- Як комунікувати з людиною з інвалідністю?
- Як правильно надавати допомогу молодим людям з інвалідністю?
- Чи є в мене упередження, пов'язані з попереднім досвідом роботи або спілкування з молодими людьми з інвалідністю?
- Чому в мене викликає занепокоєння робота з молоддю з інвалідністю?

Відповіді на ці запитання ви зможете знайти, зокрема, ознайомившись з матеріалами за посиланнями:

1. **Довідник безбар'єрності** має багато корисних статей, ось одна із них:
<https://bf.in.ua/ethics/iak-poiasnyty-dytyni-shcho-take-invalidnist/>
2. Говоримо без бар'єрів: Людина з інвалідністю
<https://minjust.gov.ua/m/govorimo-bez-bareriv-lyudina-z-invalidnistyu>

КРОК 2. Наступним кроком має стати обговорення цих питань з командою та волонтерами

Це потрібно для:

- Спільного пошуку відповідей на ці запитання.
- Визначення розбіжностей у поглядах, спричинених незнанням, хибними уявленнями чи попереднім досвідом.
- Пошуку шляхів для напрацювання політики молодіжної роботи без бар'єрів.

ПОРАДА

Найкраще, щоб у такому обговоренні в команді брав участь психолог, психологиня, що працює в громаді та розуміє місцевий контекст, оскільки тоді можна буде детальніше пропрацювати питання наявних упереджень.

КРОК 3. Напрацювання політики безбар'єрності молодіжного центру чи організації

Наступним кроком має стати напрацювання політики безбар'єрності молодіжного центру або організації. У цьому контексті важливо поговорити про цінності, які є важливими для вашої команди, та про те, яке місце в ієрархії цих цінностей займає **людина**. Якщо людиноцентричний підхід – це ваш пріоритет, то це перший крок на шляху до усунення різних бар'єрів.

Після цього можна власне розглянути варіанти, як ви це будете робити. До цього дороговказу можна повертатися багато разів, оскільки з розвитком технологій та впровадженням інновацій з'являються як нові бар'єри, так і можливості їх усунення.

1. У ФІЗИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Знайти можливість зробити приміщення та прилеглу територію такими, що відповідають державним будівельним нормам.

ДБН ІНКЛЮЗИВНІСТЬ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

Оскільки зміни фізичного простору можуть займати час, то важливо подбати про ваших відвідувачів вже зараз. Це можна досягти наступним чином:

- попереджати відвідувачів про всі бар'єри навколо та всередині молодіжного центру та запитувати, як можна їм допомогти;
- визначити, хто в команді буде допомагати молодим людям з інвалідністю,

пройде навчання з супроводу та за потреби організовуватиме допомогу волонтерів;

- знайти тимчасові технічні рішення, що допоможуть молоді з інвалідністю почувати себе комфортно.

2. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ

- Поки відсутні інформаційні таблички, схеми, які доступні для молоді з порушеннями зору, адміністратор або адміністраторка молодіжного центру може зустріти таких молодих людей та допомагати зорієнтуватися в просторі, графіку роботи тощо. Така послуга може знадобитися і надалі, якщо молода людина прийшла до вас вперше чи в неї залишаються питання після ознайомлення з інформацією на стендах.
- Доступне висвітлення інформації на сайті, сторінках в соціальних медіа. Це наскрізне завдання, оскільки вся інформація про діяльність центру, анонси заходів, графіки роботи тощо має бути в доступних форматах. Якщо створюєте інфографіку, продублюйте інформацію текстом. За можливості додавайте субтитри до відео, текстові описи до фотографій.
- Мнемосхеми — корисний елемент доступності, тож розгляньте можливість його викорситовувати у вашому просторі. Це спеціальні тактильні схеми, які допомагають при навігації. Мнемосхеми належать до групи тактильних елементів доступності (ТЕД) (ДБН 2.2.40-2018, розділ 8).

ДБН ІНКЛЮЗИВНІСТЬ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

3. КОМУНІКАЦІЯ

Скільки б фахівців не було в команді молодіжного центру або простору та якими б не були їх обов'язки, вміння комунікувати з молодими людьми з інвалідністю є основою основ. Тому:

- Вивчіть коректну термінологію і поширюйте її. Так, деколи молоді люди з інвалідністю самі можуть вживати некоректні терміни, але тут ваша команда несе важливу просвітницьку місію. Тож в подібних випадках можете пояснити, чому варто казати так, а не інакше.
- Навчіться правильно комунікувати з молоддю з інвалідністю: як починати розмову, як за потреби пропонувати допомогу, як вступати в розмову, коли в групі є незрячі люди тощо.
- Застосовуйте допоміжні технології, що можуть полегшити спілкування. Наприклад, встановіть програму на смартфон, що перетворює голос в текст, що допоможе підтримувати розмову з нечуючими людьми.

4. СЛІДКУЙТЕ ЗА ЗМІНАМИ

Новітні технології, розвиток дизайну та наукової думки — це про нові підходи, рішення та можливості подолання бар'єрів. **А далі?**

КРОК 4. Інклюзивна молодіжна робота

1. Розробіть принципи роботи, орієнтованої на людину:

Як ви бачите людину? Можна спробувати описати та візуалізувати риси вашої аудиторії як фізичні, так і поведінкові.

Що ви робите, щоб зробити її перебування в молодіжному центрі, просторі, громадській організації комфортним? Можна скласти перелік бар'єрів та шляхи їх усунення. Це особливо важливо, коли ви не можете усунути всі й одразу. На додачу до цього проконсультуйтеся з відвідувачами про те, які саме бар'єри вони відчувають та як їх усунути.

2. Визначте, хто буде відповідати за політику рівності та соціальної інклюзії в команді. Саме ця людина сприятиме попередженню виникнення бар'єрів та допомагатиме їх усувати.

3. Подумайте, які можливі шляхи подолання бар'єрів не лише на рівні вашого молодіжного центру, простору, а й на рівні як мінімум громади, в якій ви працюєте. Адже є питання, для вирішення яких потрібно залучати представників державних органів, органів місцевого самоврядування, місцевий бізнес, тобто тих, хто приймає рішення.

4. Розвиток можливостей для інклюзії та доступності є динамічним. Тому важливо слідкувати за тим, що відбувається у сфері безбар'єрності та як можна інтегрувати нові практики у вашу діяльність.

Алгоритм підготовки та проведення інклюзивного заходу за участі молоді з інвалідністю

Етап 1.

Планування заходу. Вивчення потреб цільової групи

Під час планування заходу та вивчення потреб цільової групи доречно буде знайти відповіді на такі запитання:

Як краще налагодити взаємодію з учасниками?

Що ми знаємо про молодь, яку запрошуємо?

Що необхідно врахувати, щоб захід був доступний для всіх?

Ми всі різні, і наші потреби можуть не збігатися. Тому важливо зважати на те, що існує конфлікт потреб, і необхідно не тільки його виявити, а й знайти варіанти вирішення, які можуть задовольнити всіх учасників заходу.

НАПРИКЛАД:

Один з учасників погано розуміє мову, йому декілька разів необхідно прослухати те, що сказали. Інший — має порушення розвитку мовлення і не може чітко говорити.

МОЖЛИВЕ ВИРІШЕННЯ:

→ Скористатися диктофоном для запису інформації, щоб людина могла декілька разів її прослухати.

- Використати функцію смартфона, що перетворює текст на голос (або окремий застосунок, наприклад, Pocket, Talk Free, Voice Aloud Reader, Narrator's Voice).
- Залучити помічника, який буде повторювати інформацію людині з комунікативними порушеннями.

ВИБІР ДАТИ

Вибираючи дату проведення заходу, зауважте наступне:

- Чи не випадає запланований день на свято — релігійне, національне, державне. Таким чином ви проявите повагу до учасників та учасниць і уникнете конфлікту інтересів;
- Вибираючи день (будні та/або вихідний) та час (ранок, день або вечір), орієнтуйтеся на можливості цільової групи та зручність для них.

ВИБІР МІСЦЯ ПРОВЕДЕННЯ

При виборі місця проведення необхідно врахувати деякі умови, наприклад:

- відповідність державним будівельним нормам, у першу чергу — нормам «Інклюзивність будівель та споруд»;
- доступність вхідної групи;
- розміщення доступної навігації (помітних вказівників з назвою простору для зручності його пошуку);
- робочий простір та шляхи переміщення мають бути добре освітлені (краще використовувати природне або денне світло);
- наявність ліфтів та доступних вбиралень;
- кількість людей, які можуть бути в приміщенні;
- доступність оточення та комфорт.

ДОСТУПНІСТЬ ПРОСТОРУ

В питанні доступності простору необхідно зосередити свою увагу на транспортній доступності локації та можливості паркування; орієнтації в просторі, а саме: наявності доступної навігації та візуальної інформації.

СПЕЦИФІКА ЗАХОДУ НА СВІЖОМУ ПОВІТРІ

При організації заходу просто неба важливою буде наявність: паркування; табличок та вказівників; пандусів; пішохідних доріжок; зони для відпочинку; лавок для відпочинку (бажано з навісами); доступних туалетів; достатнього рівня освітлення. Також важливо переконатися, що територія дозволяє зручний доступ для маломобільних груп населення. Крім того, слід перевірити наявність відповідних зон, які забезпечують захист від прямих сонячних променів, дощу, вітру та інших несприятливих погодних умов.

ДОСТУПНІСТЬ ТА КОРЕКТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ

При написанні інформаційних анонсів, корисних оголошень використовуємо правило «5W» (п'яти дубль-ве):

Who? (Хто?), What? (Що?), When (Коли?), Where? (Де?), Why? (Чому?)

Анонси (інформаційні та презентаційні матеріали) пишемо простою та легко зрозумілою мовою, використовуючи шрифти, що легко читаються (до прикладу Arial, Verdana, Inter) та збільшений розмір шрифтів (мінімально – 12 пунктів). Уникайте курсиву та підкреслень. Забезпечте достатнє контрастне співвідношення: фон/текст = 3 : 1, при розмірі шрифтів понад 18 пунктів; фон/текст = 4,5 : 1, при розмірі шрифтів менш як 18 пунктів. Текст анонсу (інформаційних та презентаційних матеріалів) не має містити ознак дискримінації та проявів «мови ворожнечі», наприклад, згадок релігійних ознак, етнічної приналежності, національності, раси, кольору шкіри, сексуальної орієнтації, статі, віку тощо.

ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВА МОВА

Мова формує суспільство, в якому ми живемо. Тому дуже важливим є використання інклюзивної та гендерно чутливої мови. При спілкуванні не забувайте про використання фемінітивів (терміни, що позначають жіночі ролі). Наприклад: організаторка, спікерка, експертка, учасники й учасниці.

ПРОГРАМА ЗАХОДУ

Розробляючи програму заходу, детально продумайте кожен крок та вибудовуйте її у певній логічній послідовності – порядок виступу спікерів та спікерок, кількість та тривалість сесій, місця проведення сесій та перерви між ними.

Важливо пам'ятати про те, що є фактори, які зроблять програму заходу зрозумілішою та зручнішою:

- текст програми має бути простим, чітким та зрозумілим для всіх;
- для кожної теми можна використати найяскравішу цитату спікера чи спікерки та додати його чи її фото;
- добре завчасно зробити розсилку підготовленої програми заходу учасникам та учасницям на електронну адресу або месенджери для ознайомлення;
- якщо ви не можете завчасно підготувати програму (чекаєте на підтвердження спікерів або спікерок), роздрукуйте її та роздайте учасникам та учасницям перед початком заходу.

ФОРМА РЕЄСТРАЦІЇ

Існують різні способи збору інформації від охочих онлайн чи офлайн, наприклад: гугл-форми, онлайн-анкети, інтерактивні дошки, месенджери та соціальні мережі, опитування телефоном, роздруковані анкети, публічні консультації тощо.

Форма реєстрації має бути ретельно продумана, доречно передбачити зокрема такі питання:

- Чи потрібен вам перекладач жестової мови під час заходу?
- Чи потрібен вам перекладач іноземних мов під час заходу?
- Чи потрібен вам помічник під час заходу, і які саме завдання ви б хотіли, щоб він, вона виконував(ла)?
- Чи потрібна вам няня або доглядальниця для вашої дитини під час заходу?
- Які є ваші харчові вподобання або обмеження?
- Чи потрібен вам транспортний засіб для доїзду до місця проведення заходу, і які конкретні вимоги ви маєте до нього?
- Чи потрібне вам проживання під час події? Якого типу кімнату ви бажаєте (одномісну, двомісну тощо) і які зручності для вас є важливі?
- Чи є у вас інші потреби, побажання, які варто враховувати для вашого комфорту під час заходу?

Ці запитання допоможуть вам забезпечити належний комфорт та підтримку всіх учасників і учасниць заходу, враховуючи їхні індивідуальні потреби та вподобання.

Також форма має містити невеликий опис заходу, а також має бути вказаний кінцевий термін подачі заявки на участь. Крім того, має бути зазначено, як учасники та учасниці отримують запрошення на захід або результати відбору.

ІНФОРМАЦІЙНА КАМПАНІЯ ЗАХОДУ

Це важливий етап підготовки — інформування своєї аудиторії про захід. Є безліч засобів як можна це зробити, наприклад: сайт, соціальні мережі, розсилка електронною поштою, месенджери, реклама, ЗМІ, «сарафанне радіо», інші стандартні та нестандартні рішення.

Важливо пам'ятати — використовувати необхідно саме ті канали комунікації, які доступні молодим людям, для яких ви проводите захід, та зважати на унікальність сприйняття інформації кожною людиною.

ПЕРЕРВИ НА ВІДПОЧИНОК

Для того, щоб запобігти перевантаженню інформацією учасників та учасниць заходу, вартує робити перерви для відпочинку. Інтервали відпочинку будуть залежати від вашої цільової аудиторії. Перерви допоможуть учасникам і учасницям не перевантажуватись і як результат — краще засвоїти інформацію.

КАВА-БРЕЙК АБО ХАРЧУВАННЯ

При плануванні заходу пам'ятайте про харчування або кава-брейки для учасників та учасниць. Тут важливо пам'ятати, що у людей можуть бути харчові вподобання та обмеження в харчуванні. Ці моменти можна з'ясувати під час заповнення реєстраційної форми.

Етап 2.

Проведення заходу. Перевірка перед початком заходу

Головне завдання на цьому етапі – перевірити, чи все готово перед стартом.

УВАГА ДО ДЕТАЛЕЙ

Варто зосередитись на важливих деталях: доступності всіх приміщень, розміщенні навігацій із зазначеними вказівками та візуальною інформацією, бейджі мають бути для всіх учасників та учасниць заходу, а не тільки для організаторів та організаторок. Пам'ятайте, бейдж – це інструмент ефективної комунікації. Також проінформуйте аудиторію про правила заходу. Слідкуйте за їх дотриманням та за необхідності нагадуйте про них учасникам та учасницям:

- розкажіть про простір – де розташовані робочі зони, зони відпочинку, туалети та засоби першої допомоги;
- розкажіть про команду організаторів, до яких можна звернутися за інформацією;
- проінформуйте про відео- або фотозйомку;
- якщо використовуються мікрофони – поясніть учасникам та учасницям як ними користуватися.

КОМАНДА

Команда, яка залучена до організації заходу, має складатися із людей, які розділяють інклюзивні підходи, демонструють повагу до гідності кожної людини, розуміють особливості спілкування з цільовими групами та їх потреби, загальні правила поведінки та всі етапи й елементи заходу.

Бажано для ефективної командної роботи попередньо провести міні-тренінг на згуртованість та розуміння одне одного.

Для того, щоб команду було помітно на заході, використовуйте фірмовий одяг або бейджі з брендовим фоном.

ЕТИКЕТ СПІЛКУВАННЯ

Особливий етикет та правила спілкування, взаємоповага та відкритість створюють комфортний простір для комунікації різних молодіжних груп.

Важливо завжди користуватися правилом «спершу людина».

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

Перед початком заходу доречно буде нагадати про правила поведінки, а саме: взаємоповага, принцип недискримінації, правило піднятої руки тощо. Інші правила ви можете напрацювати з аудиторією перед проведенням заходу.

Етап 3.

Завершення заходу, зворотний зв'язок

Найголовніше — об'єктивно оцінити успішність заходу. Для цього збираємо зворотний зв'язок від учасників та учасниць. В оцінку заходу необхідно включити питання, які стосуються всіх його компонентів: підготовки, змісту, формату, інтерактивності, інклюзивності, доступності, безпеки, комфорту простору.

Формати зворотного зв'язку можуть бути різні в залежності від цільової аудиторії та ваших можливостей: відповіді на запитання після завершення заходу або роздрукована анкета; спільні обговорення; короткі відгуки на наліпках; розсилка онлайн-форми; міні-інтерв'ю з учасниками та учасницями тощо.

ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ЗАХОДУ

Важливо зафіксувати зміст та результати заходу в різних форматах для забезпечення доступу більш широкому колу людей. Наприклад:

- викласти матеріали заходу в зручному форматі у відкритий доступ для всіх зацікавлених молодих людей (презентації, інформаційні матеріали тощо);
- опублікувати фото та відео, які були зроблені під час проведення заходу;
- розмістити коментарі учасників та учасниць.

Провести інклюзивний захід із залученням різних молодіжних груп, включаючи молодих людей з інвалідністю, — непросте завдання! Та найголовніше — почати!

Різноманіття

Різноманітність — це поєднання відмінностей і подібностей, які містять такі характеристики, як індивідуальність, цінності, світогляд, політичні погляди, освіту, вік, стать, колір шкіри, расу, фізичні характеристики, інвалідність, переконання та духовність, сексуальну орієнтацію, мову, сімейний статус тощо.

ПОРАДА

Щоб зрозуміти різноманітність молодих людей, зокрема молодих людей з інвалідністю, які мешкають у вашій громаді, та відвідують заходи вашого молодіжного простору, пропонуємо зібрати і періодично оновлювати **профіль молоді людини**.

Про повагу або підтримку різноманітності організація може заявити через внесення змін до загальної стратегії або прийняти окрему політику рівності чи політику поваги до різноманіття, або ж закріпити ці положення у кодексі етики. Немає значення, як саме організація декларує дотримання цінностей поваги до різноманіття, людської гідності та заборону дискримінувати. Важливо, щоб ці цінності виконувались кожним членом команди на кожному етапі роботи, а їх порушення мало відповідні наслідки.

Це означає, що організація має бути уважною та не висувати дискримінуючих вимог під час діяльності. Наприклад, складаючи оголошення про відбір учасників на захід, маєте подумати, яким чином розробити критерії оцінювання аплікантів, щоб уникнути суб'єктивного ставлення, та оцінювати не ознаки людини, а якість її знань, вмінь та мотивацію.

Важливо подумати як побудувати навчання команди, для того, щоб ці цінності були відомі та зрозумілі кожному працівнику та працівниці. Це велике, але досяжне завдання, виконавши яке ви даєте відчуття безпеки всім, з ким працюєте.

Що ж потрібно для того, щоб в організації запрацювала політика різноманітності та інклюзії?

Головне — розпочати цей процес та не боятись, що щось піде не так, або хтось не зрозуміє. Потрібно прописати перші кроки, розробити політику заборони дискримінації, та обов'язково заручитись підтримкою команди. Далі необхідно розпочати роботу з командою, проводити спеціалізовані тренінги, семінари, бесіди. Потрібно зробити все, щоб всі члени команди розуміли важливість цієї політики та відкрито сприймали усіх людей, з якими вони працюють. Для того, щоб всі члени команди відчували свою причетність до формування такої культури, можна їх запрошувати брати участь у різних активностях, навіть якщо вони напрямую не залучені до проведення заходу. Також можна запропонувати колегам, що вже давно працюють з вами, стати менторами для новачків та допомагати їм адаптуватись у вашому молодіжному центрі або просторі.

Індивідуальний підхід до роботи з потребами молоді з інвалідністю

Особи з порушеннями опорно-рухового апарату:

- труднощі під час пересування, користування різноманітними допоміжними засобами (крісла колісні, милиці, тростини чи «ходунки»);
- складність у доступі до інформації, яку не видно з різних кутів огляду;
- недоступність захисних споруд (укриттів) для осіб з інвалідністю.

Особи з інтелектуальними порушеннями:

- труднощі з концентрацією уваги;
- труднощі розуміння складної та неточної інформації, великої її кількості. Варто використовувати короткі слова або невербальні форми комунікації (картки, жести);
- необхідність додаткової інформації для тих, хто супроводжує осіб з інтелектуальними порушеннями;
- потребують додаткового часу на відміну від інших осіб з інвалідністю, індивідуальних інструкцій, вказівок або нагадувань.

Особи з порушеннями слуху:

- за можливості присутність людини, яка володіє жестовою мовою;
- необхідність забезпечення інформації в доступному форматі, з перекладом жестовою мовою або письмовим текстом простою мовою.

Особи з порушеннями зору:

Потреба у звуковій інформації або текстовій інформації, яку можна зчитати за допомогою програм екранного доступу – «скрінрідерів» (screen reader), або потреба у тексті, написаному шрифтом Брайля.

Приклади програм екранного доступу:

Windows – [JAWS](#), [NVDA](#), [Narrator](#)

macOS та iOS – [VoiceOver](#)

Android – [TalkBack](#)

Linux – [Orca](#)

Chrome OS – [ChromeVox](#)

Особи з порушенням роботи внутрішніх органів:

- труднощі через фізичні та нервово-психологічні навантаження;
- можуть мати потребу в певному режимі відпочинку і харчування, тому варто запланувати перерви на харчування, лікувальні процедури, прийом ліків тощо;
- можуть мати слабкий імунітет, тому доцільно використовувати захисні маски та інші засоби індивідуального захисту.

1.5.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДКАЖЧИК

Крок назустріч

Допомога молодим людям у навчанні взаємодіяти з іншими людьми в різних сферах їхнього життя може бути надана у форматі наступних заходів:

РІЗНОМАНІТНА ОСВІТА

Забезпечення доступу молодих людей з інвалідністю до різноманітних, культурно відмінних і стимулюючих навчальних програм, які включають підтримку різних стилів навчання та інтересів молодих людей.

МІЖКУЛЬТУРНІ ОБМІНИ

Організація програм обміну із залученням молодих людей з інвалідністю з різних країн або культур може допомогти розширити горизонти молодих людей і підвищити їхній культурний кругозір.

РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ

Впровадження у навчальні програми матеріалів і вправ, що сприяють розвитку емпатії, може допомогти молодим людям краще розуміти почуття та переживання інших.

«ЖИВА БІБЛІОТЕКА»

Запрошення молодих людей з інвалідністю поділитися власною історією може розкрити різноманітність та відкрити шлях до кращого розуміння відмінностей між людьми, яке забезпечує існування інклюзивного суспільства.

АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНІ КАМПАНІЇ

Проведення інформаційних та комунікаційних кампаній для просвіти та підвищення обізнаності про інклюзію та недискримінацію.

СПРИЯННЯ ІНКЛЮЗИВНИМ ІНІЦІАТИВАМ

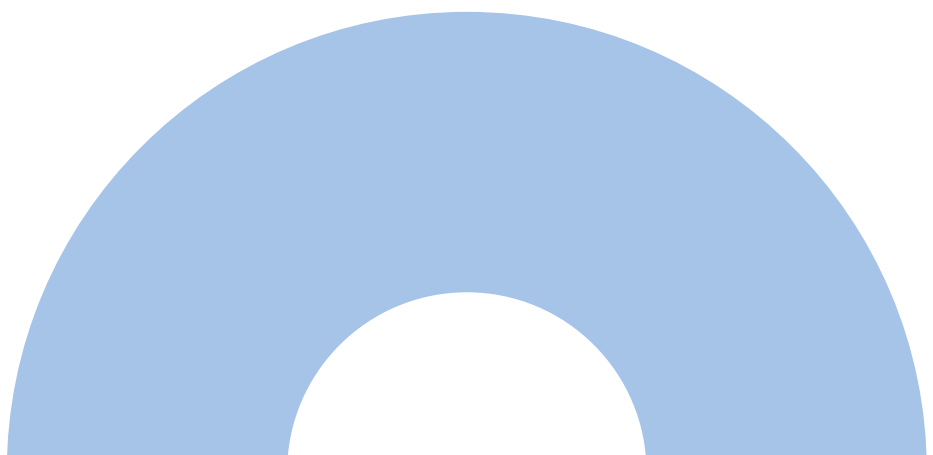
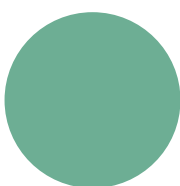
Підтримка інклюзивних проєктів та заходів у навчальних закладах та громадських організаціях підвищує свідомість та відкритість до різноманітності.

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНИХ ПРОСТОРІВ

Формування безпечних та захищених просторів для молодих людей сприяє збереженню їхньої психологічної безпеки та підтримує впевненість у собі.

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ ДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Надання можливості молодим людям брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя та спільноти, долучатися до громадського життя, підвищує їхню відповідальність і самооцінку, відкриває шлях до самореалізації.

Наметовий табір для молоді «Joy!Camp» (2016-2021)

Організатор: «Сумський міський центр дозвілля молоді» Сумської міської ради.

8-денний наметовий табір для молоді 14-17 років в Сумській області. Програма табору включала тренінги і майстерні англійською мовою на теми лідерства і командної роботи, прав людини, вирішення конфліктів, толерантності та різноманіття, ораторського мистецтва, креативного мислення, а також різноманітні активності: плавання на байдарках, рухливі ігри, театральні постановки, концерти, зйомка і монтування фільмів тощо.

До участі в таборі були залучені волонтери і волонтерки Європейського корпусу солідарності та Корпусу Миру США.

Приблизна кількість учасників і учасниць табору кожного року – до 40 осіб. Серед учасників та учасниць були діти і молоді люди з харчовими вподобаннями та обмеженнями (вегетаріанство, особливі дієти у зв'язку зі станом здоров'я) та молоді люди, що мають порушення рухових функцій. Програма та меню склалися таким чином, щоб врахувати потреби кожного і кожної.

Фінансування табору відбувалось за кошти місцевого бюджету м. Суми, в рамках календарного плану заходів «Сумського міського центру дозвілля молоді» Сумської міської ради.

Байдарковий сплав «Повір у себе» (2016)

Організатори: «Сумський міський центр дозвілля молоді» Сумської міської ради у співпраці з ГО «Рука допомоги м. Суми» та ГО «Спортивний клуб інвалідів «Фенікс».

2-денна програма, яка включала пересування на байдарках річкою Псел в Сумській області, а також інтеграційні активності – вправи на знайомство та командоутворення. Учасниками та учасницями заходу стали 16 молодих людей з інвалідністю, у тому числі ті, що пересуваються на кріслах колісних. Їх супроводжувала

група волонтерів і волонтерок, які допомагали їм переміститися з байдарки на берег і навпаки. Маршрут передбачав пересування мальовничою річкою Псел з декількома стоянками, де на учасників та учасниць чекали інтеграційні активності та вправи на командотворення.

Маршрут був розроблений таким чином, щоб під час сплаву групу учасників та учасниць берегом могла супроводжувати машина з кріслами колісними та іншим необхідним для заходу обладнанням.

Проект відбувся за фінансової підтримки в рамках грантів Президента України для талановитої молоді.

1.8.

ЧЕК-ЛИСТ

Чек-лист. Оцінювання інклюзивності

Коли ви організовуєте молодіжні програми, заходи, дуже важливо після їхнього впровадження оцінити ваші успіхи у залученні різних груп молодих людей до програми й професійність команди. Цей крок має вирішальне значення, оскільки він дозволяє вчитися та вдосконалювати ваші підходи до інклюзивності та різноманітності у майбутніх проектах. У цьому допоможе аналіз кількісних та якісних показників. Можна обрати декілька або всі із наступного переліку.

Кількісні показники. Щодо учасників та учасниць:

1. Кількість молодих людей з інвалідністю, які беруть участь в програмі

Цей показник допомагає визначити, скільки молодих людей з інвалідністю беруть участь в програмі за певний період часу. Для цього необхідно **обчислити кількість учасників з інвалідністю, які брали участь в програмі протягом певного періоду (наприклад, місяця, тижня), та порівняти їхню кількість з загальною кількістю учасників програми. Наприклад:**

- Кількість молодих людей з інвалідністю, які брали участь в програмі протягом місяця: 15 осіб.
- Загальна кількість учасників і учасниць програми протягом місяця: 50 осіб.

Відношення кількості молодих людей з інвалідністю до загальної кількості учасників програми (далі В): $V = (\text{кількість молодих людей з інвалідністю} / \text{загальна кількість учасників програми}) * 100$

Наприклад: $V = (15 / 50) * 100 = 30\%$

Якщо програма довготривала або постійна, то можна порівнювати різні періоди (місяці, тижні).

2. Кількість нових учасників та учасниць з інвалідністю, які приєдналися до програми в певний період

Цей показник допомагає виміряти ефективність залучення нових молодих людей з інвалідністю до програми. Для цього потрібно **обчислити кількість нових учасників та учасниць з інвалідністю, які приєдналися до програми протягом певного періоду** (наприклад, місяця, кварталу).

Наприклад: Кількість нових учасників та учасниць з інвалідністю, які приєдналися до програми протягом місяця: 8 осіб.

3. Кількість молоді з інвалідністю, яка взяла участь в групі організаторів або у волонтерській діяльності та підтримувала іншу молодь

Цей показник дозволяє виміряти активну участь молоді з інвалідністю у роботі молодіжної програми, яка включає в себе організаційну діяльність або волонтерську роботу. Для цього потрібно **порахувати кількість молодих людей з інвалідністю, які приєдналися до групи організаторів або взяли участь у волонтерській діяльності, щоб підтримати інших учасників програми**.

Наприклад: Кількість молоді з інвалідністю, яка взяла участь в групі організаторів або волонтерській діяльності: 5 осіб.

Кількісні показники. Щодо інклюзії у молодіжній роботі:

1. Кількість та різноманітність програм і заходів, які побудовані на інклюзивному підході та враховують різні інтереси й потреби молоді, в тому числі молодих людей з інвалідністю

Цей показник вказує на рівень різноманітності та інклюзивності молодіжних програм, які організовані для молоді з інвалідністю. **Він відображає, наскільки ви приділяєте увагу врахуванню інтересів та потреб учасників та учасниць, включно з молоддю з різними формами інвалідності, а також наскільки відкриті до нових програмних ініціатив.** Також можна порівняти їхню кількість з загальною кількістю програм та заходів.

Наприклад: Кількість різноманітних програм та заходів, які побудовані на інклюзивному підході та враховують інтереси й потреби молоді з інвалідністю: 2 програми. Загальна кількість програм і заходів: 6 програм.

Відношення кількості програм і заходів, які побудовані на інклюзивному підході, до загальної кількості програм і заходів: $\text{відношення} = (\text{кількість програм і заходів, які побудовані на інклюзивному підході} / \text{загальна кількість програм і заходів}) * 100$.

Відношення = $(2 / 6) * 100 = 33,3\%$

Якщо програма довготривала або постійна, то можна порівнювати різні періоди (місяці, тижні).

2. Кількість цільових груп із різними формами інвалідності, порушень серед учасників та учасниць програм та заходів

Цей показник вказує на діапазон порушень та форм інвалідності серед учасників та учасниць програм та заходів. **Він допомагає оцінити ваші можливості у роботі з різними групами молоді з інвалідністю та здатність створювати інклюзивні середовища для всіх.**

Наприклад: Кількість цільових груп із різними формами інвалідності, порушень серед учасників цього місяця: 5 груп.

3. Кількість партнерських угод та співпраця з організаціями, які спеціалізуються на роботі з молоддю з інвалідністю

Цей показник вказує на активність та обсяг співпраці молодіжного центру з іншими організаціями, які спеціалізуються на інклюзивній роботі з молоддю з інвалідністю. **Він відображає ваші зусилля у встановленні партнерських відносин та обміну досвідом з іншими експертами у цій галузі.** Наприклад:

Кількість партнерських угод з організаціями, які спеціалізуються на роботі з молоддю з інвалідністю: 3 угоди.

4. Кількість сервісів, спрямованих на забезпечення потреб та комфорту молоді з інвалідністю

Цей показник вказує на різноманітність та доступність сервісів, які надаються молоді з інвалідністю в рамках програм та заходів молодіжного центру. **Він демонструє, наскільки ви здатні адаптувати свої послуги та ресурси до потреб й комфорту молоді з різними формами інвалідності.** Наприклад:

- Кількість доступних допоміжних пристроїв для учасників та учасниць з інвалідністю: 5 видів.
- Кількість асистентів, які надали підтримку учасникам, учасницям з інвалідністю: 2 асистенти.
- Кількість адаптованих роздаткових матеріалів для молоді з інвалідністю: 10 видів.

Впровадження інклюзивної комунікації на всіх програмах та заходах тощо.

5. Кількість пройдених командою профільних навчань, інтерв'їй та супервізій для підвищення професійних навичок роботи з молоддю з інвалідністю

Цей показник вказує на вашу здатність та готовність вдосконалювати професійні навички своєї команди для роботи з молоддю з інвалідністю. **Він відображає важливість постійного підвищення кваліфікації та використання кращих практик у роботі з цільовою аудиторією.** Наприклад:

- Кількість пройдених профільних навчань для команди: 3 семінари.

- Кількість інтерв'їзій, проведених для аналізу роботи з молоддю з інвалідністю: 2 сесії.
- Кількість супервїзїйних сесїй для розв'язання професїйних проблем: 1 сесїя.

6. Кількість вїдгукїв вїд молодї з їнвалїднїстю та їхнїх батькїв або опїкунїв, якї свїдчать про ефектївнїсть та вїдкритїсть команди

Цей показник вказує на рївень задоволеностї молодї з їнвалїднїстю та їхнїх батькїв або опїкунїв вїд вашої роботи, або вказує на зони розвитку. **Вїн вїдображає, наскїльки ефектївно команда спївпрацює з цїльовою групою та дає простїр для вїдкритого та довїрливого зворотного зв'язку, ї їнформацїю, над чим ще потрїбно працювати.** Наприклад:

- Кількість схвальних ї позитивних вїдгукїв вїд молодї з їнвалїднїстю: 15
- Загальна кількість вїдгукїв вїд молодї з їнвалїднїстю: 30. Тобто вїдношення $(15/30) \cdot 100 = 50\%$
- Кількість вїдгукїв «їз зоною для розвитку» вїд батькїв або опїкунїв молодї з їнвалїднїстю: 8
- Загальна кількість вїдгукїв вїд батькїв або опїкунїв молодї з їнвалїднїстю: 20. Тобто вїдношення $(8/20) \cdot 100 = 40\%$

Якщо програма довготривала або постїйна, то можна порївнювати рїзні перїоди (мїсяцї, тижнї).

Кїлькїсні показники можна збирати наступними їнструментами:

Анкети

Розробка анкет з питань задоволеностї, отриманого досвїду, навичок тощо. Додатково, можна додати запитання, якї стосуються їнклюзивностї та сприйняття програми.

Журнали обліку

Ведення електронних та паперових журналїв обліку учасникїв, заходїв та їнших аспектів програми, що може допомогти вїдстежити кїлькїсні показники.

Статистичні данї

Збір та аналіз кїлькїсних даних, таких як кількість учасникїв з їнвалїднїстю, кількість заходїв, тривалїсть програм тощо.

Якісні показники щодо учасників та учасниць:

1. Рівень задоволеності

Цей показник відображає, наскільки учасники, учасниці з інвалідністю задоволені своєю участю в програмах молодіжного центру та можливістю активно взаємодіяти, виражати свої думки та брати участь у процесі прийняття рішень. Наприклад:

- **Високий рівень задоволеності:** 80% учасників та учасниць висловили високу задоволеність своєю участю та можливістю взаємодії.
- **Середній рівень задоволеності:** 15% учасників та учасниць висловили середню задоволеність своєю участю та можливістю взаємодії.
- **Низький рівень задоволеності:** 5% учасників та учасниць висловили низьку задоволеність своєю участю та можливістю взаємодії.

2. Створення сприятливого середовища

Цей показник відображає, наскільки програми та заходи сприяють створенню атмосфери, де молодь з інвалідністю відчуває себе бажаною, підтриманою та такою, яку поважають. Наприклад:

- **Високий рівень задоволеності:** 85% учасників та учасниць відчувають, що їхні потреби та думки дійсно враховуються, а спілкування з іншими учасниками є позитивним та відкритим.
- **Середній рівень задоволеності:** 10% учасників та учасниць відчувають, що вони частково відчувають підтримку та повагу, але іноді виникають ситуації, які можуть бути менш сприятливими.
- **Низький рівень задоволеності:** 5% учасників та учасниць відчувають, що їхні потреби та думки не враховуються, а спілкування може викликати негативні враження.

3. Залучення до прийняття рішень

Цей показник вимірює рівень відчуття учасників та учасниць з інвалідністю щодо їхньої залученості до процесу прийняття рішень стосовно програм та заходів. Він вказує на те, наскільки молодь з інвалідністю відчуває, що їхні думки, погляди та потреби є важливими при плануванні та організації заходів. Наприклад:

- **Високий рівень задоволеності:** 80% учасників та учасниць з інвалідністю відчувають, що вони мають можливість ділитися своїми думками та їхній голос враховується при плануванні та прийнятті рішень щодо програм та заходів.
- **Середній рівень задоволеності:** 50% учасників та учасниць з інвалідністю відчувають, що вони час від часу можуть висловлювати свої думки, але цей процес потребує додаткового покращення.

- **Низький рівень задоволеності:** 20% учасників та учасниць з інвалідністю відчують, що їхні голоси не беруться до уваги при прийнятті рішень стосовно програм та заходів.

Якісні показники. Щодо команди:

1. Оцінка психологічної готовності

Цей показник відображає оцінку готовності команди до взаємодії з молоддю з інвалідністю з психологічної точки зору. Використання анкет або спеціалізованих тестів дозволяє систематично вимірювати та оцінювати емоційний стан, ставлення до осіб з інвалідністю, рівень співпраці, емпатію та інші психологічні аспекти готовності. Наприклад:

- **Висока психологічна готовність:** більшість членів, членкинь команди проявляють повагу, ставляться до учасників та учасниць гідно, не дискримінують нікого.
- **Середня психологічна готовність:** деякі члени, членкині команди демонструють змішаний емоційний стан і коливаються у своєму ставленні до осіб з інвалідністю.
- **Низька психологічна готовність:** деякі члени, членкині команди виявляють низький рівень емпатії, несприйнятливості, демонструють прояви дискримінації, нехтують потребами молоді з інвалідністю та не бажають взаємодіяти з ними.

2. Оцінка професійних знань

Цей показник відображає рівень професійної підготовки та експертизи команди, що займається інклюзивною молодіжною роботою. Використання конкретних критеріїв, таких як успішно виконані завдання або результати тестів, дозволяє об'єктивно оцінити рівень знань і навичок команди у контексті інклюзивної роботи. Наприклад:

- **Висока професійна експертиза:** команда успішно виконала складні завдання, показавши глибоке розуміння потреб та вміння працювати з молоддю з різними формами інвалідності.
- **Середня професійна експертиза:** деякі члени команди володіють гарними знаннями та навичками, але загалом команда має деякі прогалини у роботі з певними групами молоді з інвалідністю.
- **Низька професійна експертиза:** команда потребує значного покращення в знаннях та навичках роботи з молоддю з інвалідністю.

Якісні показники можна збирати за допомогою наступних інструментів:

Групові обговорення

Проведення фокус-груп з учасниками й учасницями програм, під час яких можна обговорити їхні враження, думки та підходи до інклюзивних програм.

Інтерв'ю

Особисті або групові інтерв'ю з учасниками, учасницями програм, де вони можуть розповісти більше про свої враження, досвід та вплив програми на їхнє життя.

Співбесіди

Невимушені розмови з учасниками, учасницями, батьками, опікунами та командою для з'ясування їхнього враження та оцінки інклюзивності програм.

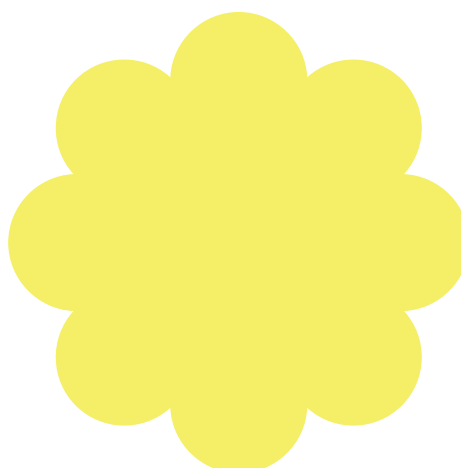
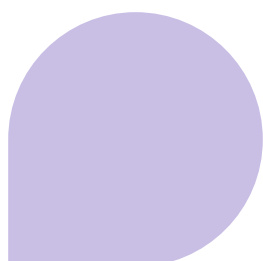
Аналіз відгуків

Оцінка та аналіз письмових або візуальних відгуків учасників та учасниць програми, які можуть містити якісні відомості.

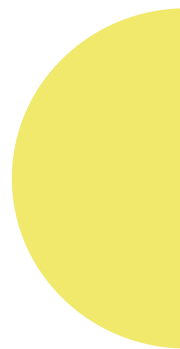

Спостереження

спостереження за учасниками, учасницями під час проведення заходів та програм для визначення їхньої активної участі, взаємодії та впливу.

Рефлексивні питання для команди

За допомогою наступних рефлексивних питань, призначених для аналізу та оцінки молодіжної діяльності після її проведення, ви можете допомогти команді розглянути різні аспекти роботи та зробити висновки для майбутньої покращеної інклюзивної діяльності.

1. Чи змогли ви залучити ту групу молодих людей, на яку розраховували? Якщо ні, то чому?
2. Чи змогли ви залучити учасників та учасниць до розробки програми?
3. На основі ваших власних спостережень та оцінювання учасниками, учасницями чи відчуваєте ви, що всі учасники, учасниці мали рівні можливості брати участь у всіх аспектах програми?
4. Які з інклюзивних підходів спрацювали вдало, а які варто переосмислити до наступного разу?
5. Де ви виявили потенційну упередженість або недостатню поінформованість щодо вашої команди? Як би ви могли їх глибше дослідити?
6. Чи стикалися ви з якимись несподіваними бар'єрами? Чи вдалося їх усунути?
7. Що б ви зробили по-іншому в майбутньому?
8. Якими були ваші основні висновки, як молодіжного працівника, працівниці?

Корисні посилання до теми

1. Моє тіло, моє життя, мій світ. Глобальна стратегія UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення для підлітків та молоді (документ доступний англійською мовою – UNFPA's global strategy for adolescents and youth

MY BODY, MY LIFE, MY WORLD

2. Ми важливі. Ми потрібні. Ми вирішуємо. Стратегія залучення людей з інвалідністю UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення на 2022-2025 роки (документ доступний англійською мовою – UNFPA Disability Inclusion Strategy 2022-2025)

WE MATTER. WE BELONG. WE DECIDE.

3. Забезпечення прав жінок та молоді з інвалідністю, зокрема у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я та реагування на гендерно зумовлене насильство: підхід, орієнтований на права людини та врахування гендерної специфіки. Керівництво щодо надання послуг – **Women and Young Persons with Disabilities Guidelines for Providing Rights-Based and Gender-Responsive Services to Address Gender-Based Violence and Sexual and Reproductive Health and Rights for Women and Young Persons with Disabilities**
(документ доступний англійською мовою)
4. Молодіжна Стратегія ООН 2030 – **UN Youth Strategy 2030**
(документ доступний англійською мовою)
5. **Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року**
6. **Конвенція про права осіб з інвалідністю**
7. **Рекомендація CM/Rec(2017)4** Комітету міністрів Ради Європи державам членам про молодіжну роботу
8. **Резолюція CM/Res(2020)2** Про стратегію молодіжного департаменту Ради Європи до 2030
9. **Стратегія Ради Європи щодо осіб з інвалідністю на 2017-2023 роки**
10. **Порядок реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання**
11. **Довідник безбар'єрності** має з десяток корисних статей
12. **Говоримо без бар'єрів: Людина з інвалідністю**
13. **ДБН Інклюзивність будівель і споруд**
14. **Альбом безбар'єрних рішень**
15. Приклади програм екранного доступу:
Windows – **JAWS, NVDA, Narrator**;
macOS и iOS – **VoiceOver**;
Android – **TalkBack**;
Linux – **Orca**;
Chrome OS – **ChromeVox**

Тема 2

Доступність приміщень та просторів

Інструкція з вибору місця розташування молодіжного простору

На що варто звертати першочергову увагу при формуванні дизайну молодіжного центру чи простору:

- **Місце розташування** майбутнього молодіжного центру чи простору – врахуйте територіальну, інфраструктурну та архітектурну складову доступності;
- **Санітарний та технічний стан приміщення;**
- **Врахування думки** безпосередньо молодих людей та потенційних відвідувачів;
- На майбутню **програмну діяльність** молодіжного центру чи простору;
- **Обладнання та меблі** – сучасні молодіжні центри та простори мають бути мобільними, тому враховуйте це при облаштуванні простору. Обладнання та меблі мають бути надійними, справними та не створювати додаткових небезпек для відвідувачів та працівників.

ЗОНАЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНОГО ЦЕНТРУ ЧИ ПРОСТОРУ

- Зона для проведення основних заходів;
- Зона для працівників;
- Клубна зона або зона для зборів;
- Коворкінг-зона;
- Зона рецепції або адміністратора / інформаційна зона;
- Фуд-зона (зона для прийому їжі);
- Гардеробна, або місце де можна залишити речі

ДВЕРІ, СТІНИ, ПІДЛОГА – ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ

- **Двері** – повинні забезпечити безпроблемний прохід для усіх маломобільних груп населення. Ширина дверей – мінімально 90 см. Бажано облаштувати двері із безпороговим доступом та спеціальними пристосуваннями для фіксації дверних полотен у положенні «зачинено» та «відчинено»;
- **Підлога** – варто звертати увагу на покриття для підлоги, щоб не створювало додаткових небезпек для відвідувачів, воно не має бути слизьким та відповідати зональності простору;

- **Стіни** — можна використати в освітніх цілях — тому варто продумати як краще їх оформити (пофарбувати, поклеїти шпалери та їх колір). Також звертаємо увагу на закріплення елементів для зберігання речей на стінах — вони не мають нести небезпеку відвідувачам, мають бути закріплені на рівні доступності для молодих людей та працівників.
- **Розетки** — необхідно заздалегідь продумати місця для розташування розеток. Електромережа має бути справною. Використання подовжувачів може створити додаткові перешкоди у пересуванні простором та нести небезпеку.
- **Інформаційні таблички** — важлива інформація має бути розміщена на стінах. Бажано, щоб інформація дублювалася тактильним шрифтом.

2.2.

ЧЕК-ЛИСТ

Чек-лист для перевірки та підготовки локації до проведення заходу

Проаналізувати ваш простір та заповнити цей чек-лист вам допоможуть:

ДБН ІНКЛЮЗИВНІСТЬ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

АЛЬБОМ БЕЗБАР'ЄРНИХ РІШЕНЬ

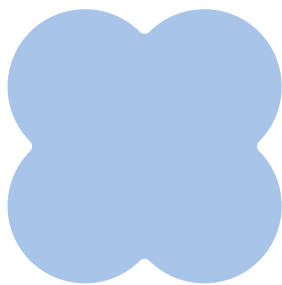
Характеристика	Розміри/деталі	Наявність
Паркування	До 50 м до головного входу (до доступного входу)	Так/Ні
Розмір паркувального місця	Ширина — 3,5 м; Довжина — 5 м	Ширина: _____ Довжина: _____
Вхідна група		
а) Вхід в рівень з вулицею		Так/Ні

б) Пандус	Нормативний кут нахилу пандуса від 3 до 5 градусів*. Перевірити ваш пандус на нормативність можна за допомогою застосунків у смартфоні, які вимірюють кути * якщо є перепад висоти більше, ніж 10 м – має бути горизонтальний майданчик для відпочинку 1,5 м глибиною	Кут нахилу:
Поручні біля пандуса	Висота 0,7 та 0,9 м * додатковий для дітей на висоті 0,5 м	Висота поручнів:
Ширина пандуса	Від 1,2 м	м
в) Сходи (як альтернатива пандуса)	Контрастно промарковані	Так/Ні
	Вертикальна поверхня: 5 см Горизонтальна поверхня: 10 см	Так/Ні
г) Ширина проходу (в ідеалі – автоматичні розсувні двері)	від 90 см	м
г') Контрастно промарковані двері	На висоті 1,2-1,5 м, ширина стрічки має бути від 20 см, довжина – 10 см	Так/Ні * це можна зробити своїми силами
Простір всередині	Відсутність порогів на шляхах руху	Так/Ні
	Ширина проходів від 1,5 м	Так/Ні
Наявність мнемосхеми приміщення	Вона розміщується біля входу в приміщенні та має тактильну схему всіх приміщень: рецепція, зали, вбиральня, евакуаційні виходи тощо	Так/Ні
Інформаційні таблички	Контрастний колір, дублювання шрифтом Брайля (порядок і застосування шрифту Брайля слід виконувати за вимогами ДСТУ ISO 17049)	Так/Ні

Інформаційна стійка/Рецепція	Для людей, які пересуваються на кріслах колісних, висота столу має бути 74-80 см. І обов'язково має бути простір під стійкою, висота 68,5 см, глибина від 48 см. Іншу сторону стійки слід зробити вищою — 95-111 см	Так/Ні
Наявність ліфта (якщо приміщення має 2 або більше поверхів)	Кнопки виклику на висоті 1-1,2 м, продубльовані шрифтом Брайля	Так/Ні
	Кнопки всередині на висоті 1-1,2 м, продубльовані шрифтом Брайля	Так/Ні
	Всередині поручні на висоті 0,9 м	Так/Ні
	Голосовий інформатор	Так/Ні
Вбиральня		
а) Розміри вбиральні	1,8 м (в глибину) на 1,65 м (в ширину)	Так/Ні
б) Поручні біля унітаза	З обох боків на висоті 0,8 м від підлоги. Відстань між двома поручнями має бути 0,75-0,8 м	Так/Ні
в) Дзеркало	Нижня грань на висоті 0,85-0,9 м, або у повний зріст, або з можливістю регулювання нахилу дзеркала	Так/Ні
г) Гачок для одягу, милиць, ціпка	Біля унітаза, на висоті 1,3 м від підлоги	Так/Ні
г) Сушарка, диспенсер для мила	Висота не вище 0,9 м	Так/Ні

Чек-лист №2 (додатковий аналіз)

Характеристика	Наявність
1) Температурний режим (наявність центрального та/або індивідуального опалення)	Так/Ні
2) Чи є в молодіжному центрі, просторі небезпечні матеріали та токсичні речовини?	Так/Ні
3) Чи хороша якість повітря?	Так/Ні
4) Чи захищений молодіжний центр, простір від природних небезпек, таких як зони підтоплення, зони зсувів?	Так/Ні
5) Наявність доступу вашого персоналу та відвідувачів (за потреби) до засобів захисту і наявних в центрах, просторах систем для управління надзвичайними ситуаціями/інцидентами	Так/Ні
6) Чи доступний молодіжний центр, простір для молоді, інших партнерів? (місце розташування, транспортна доступність)	Так/Ні
7) Чи достатній розмір приміщення для кількості очікуваних отримувачів послуг?	Так/Ні
8) Чи узгодила місцева спільнота створення молодіжного центру, простору та обране місце для нього?	Так/Ні
9) Чи використовується приміщення молодіжного центру, простору для інших цілей? (якщо так, подумайте про наслідки цього для формування розкладу, використання місця тощо)	Так/Ні

Інклюзія у відкритості та турботі

Ключем до успішного прийому відвідувачів у молодіжному просторі є розуміння того, як допомогти людям почуватися у вас комфортно. **На практиці це означає:**

- **теплый прийом** всіх відвідувачів, незалежно від наявності чи відсутності інвалідності;
- **забезпечення рівноправності й задоволення потреб**;
- **налагодження зв'язку** шляхом пізнавання відмінностей і спільних рис;
- **неупередженість і готовність** ставити запитання з метою дізнатися, що може знадобитися гостям під час перебування.

СТВОРЕННЯ ДОСТУПНОГО ОГОЛОШЕННЯ

Нижче приклад оголошення, яке робила громадська організація «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ», набираючи учасників та учасниць на тренінг. Тут був акцент на внутрішньо переміщених осіб, що обумовлено тематикою заходу.

Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ»
 7 лютий 2023 г.

! Якщо ви знаєте проблеми переселенців і готові працювати над їх вирішенням, ми чекаємо вас на тренінгу з адвокації.

✓ Умови для участі:

- ◆ бути ВПО та знати актуальні проблеми і потреби внутрішньо переміщених осіб;
- ◆ бути готовими до системної роботи у своїй новій громаді;
- ◆ мати групу однодумців, які вірять, що спільними зусиллями можна досягти успіху.

✓ Якщо у вас є все вище перераховане і вам не вистачає лише підтримки та додаткових знань, заповнюйте анкету - <https://docs.google.com/.../1FAIpQLScwhcUzYEsh.../closedform>. Зробити це потрібно до 13 липня включно.

✓ Тренінги пройдуть 24-25 липня в м. Трускавець (Львівська область). Вам необхідно буде самостійно купити квитки на поїзд чи автобус.

✓ Більше інформації про тренінг та умови за посиланням - <https://www.vplyv.org.ua/archives/7755>.

✓ Будуть питання - пишіть нам на grupa.vplyvu@gmail.com (тема в листі "Тренінг для ВПО").

✓ Почитати про одну з найкращих адвокаційних кампаній щодо захисту прав ВПО можна на сайті <https://www.vplyv.org.ua/archives/5989>

Опис зображення: На картинці у верхньому лівому куті логотип ГРУПИ ВПЛИВУ помаранчевого кольору. Нижче текст "запрошуємо внутрішньо переміщених осіб на тренінг з адвокації". Праворуч жінка, яка тримає в руках папірець з текстом "Права ВПО". Біля жінки стоїть валіза

ВІДКРИТІСТЬ

Чітко вказавши, що приймаєте людей будь-якого походження, ви можете допомогти відвідувачам почуватися комфортно, стимулювати їх прийти до вас. Ось кілька важливих моментів:

- Дайте зрозуміти в перших кількох реченнях опису свого оголошення, що у вас немає упереджень.
- Точно опишіть в оголошенні відсутність фізичних бар'єрів та оновіть фотографії. Щоб не писати в кожному оголошенні про всі зручності, достатньо один раз дати опис доступності приміщення та посилатися на нього.

- Подбайте про різні формати оголошення: текст, картинка, голос.
- Дізнайтеся, що важливо для людини, яка прагне прийти до вас вперше.
- Відповідайте на запитання, якщо такі будуть на етапі реєстрації на захід.
- Давайте зворотний зв'язок на пропозиції.

Перед прибуттям: нехай кожен і кожна почувається бажаним.

ОДРАЗУ ПІСЛЯ ПІДТВЕРДЖЕННЯ РЕЄСТРАЦІЇ НАПИШІТЬ ПРИВІТАЛЬНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Персоналізуйте своє привітальне повідомлення, використовуючи інформацію з анкети відвідувача. Наприклад, запитайте про те, що ще може зацікавити, як людина любить проводити час.

Використовуйте гендерно нейтральні звернення без акценту на інвалідність під час розмови з відвідувачами. Краще уникати припущень.

Якщо людина запитує про наявність зручностей, обов'язково відповідайте на такі запитання й уточнюйте, що ще може знадобитися.

ПОРАДА

Надішліть повідомлення з запитанням: «Що я можу зробити для того, щоб ваше перебування було комфортним?»

ПІСЛЯ ПРИБУТТЯ: КОМФОРТ НА ПЕРШОМУ МІСЦІ

За можливості запитайте, чи потрібна допомога в пошуку вашої локації.

Не нав'язуйте допомогу, якщо потреби в цьому немає.

Дозвольте людині перебувати у власному ритмі пересування, дій, мовлення.

ПОРАДА

Вкажіть важливу інформацію про молодіжний центр та територію навколо нього, щоб відвідувачі могли переглянути її у цифровому вигляді. Давайте посилання на онлайн-карти та маршрути.

ПІСЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДУ: ОБ'ЄКТИВНИЙ ВІДГУК

Відгуки – це основа довіри. Заохочуйте учасників залишати відгуки.

Неодмінно дотримуйтеся певних рекомендацій із забезпечення інклюзивності. Ви можете зробити крок назустріч інклюзивності, просто запитавши своїх гостей: «Що допоможе вам почуватися комфортніше в цій локації наступного разу?» І, ймовірно, це допоможе отримати максимум задоволення від перебування у вашому молодіжному просторі.

2.4.

ВПРАВА

Майстерка «Ефективний дизайн молодіжного центру»

МЕТА

Учасники поглиблюють розуміння щодо формування простору, комфортного для молоді та базованого на програмній діяльності.

ЗАВДАННЯ

- обговорити елементи простору молодіжних центрів;
- створити макети просторів, базуючись на даних щодо програмної роботи центру.

ЧАС

90 хвилин

ВИМОГИ ДО ПРИМІЩЕННЯ ТА НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ

Тренінгова кімната, окремі столи для команд центрів, картонні коробки різного формату – по кількості центрів; клей, ножиці, кольоровий папір, зубочистки, трубочки, наліпки, пластилін, скотч, маркери, фломастери, інші підручні матеріали.

ПОКРОКОВИЙ ОПИС

Просимо вийти 4-х добровольців і ставимо їм запитання:

«Оберіть одну людину з групи, щоб спільно робити ремонт у приміщенні».

Добровольці обирають по одній людині у свою команду. Тим, кого обрали, задається наступне запитання: «Кому б ви довірили намалювати дизайн приміщення?». Виходять учасники, і ми ставимо наступне запитання саме їм «З ким би ви хотіли клеїти шпалери?».

Наступним учасникам можна поставити запитання «Кому б ви довірили замовити перекус для всіх?».

Якщо залишається декілька людей, яких не обрали, можна запропонувати їм самим визначити команду, в якій вони б хотіли працювати. Або можна придумати ще кілька запитань.

ОПИС ВПРАВИ ДЛЯ УЧАСНИКІВ І УЧАСНИЦЬ

Коротко презентуємо, про що буде сесія. Пропонуємо створити макети молодіжних центрів, які буде описано у кейсах. Робота у групах.

Кожен молодіжний центр отримує набір матеріалів та картонну коробку. З цих матеріалів слід змайструвати дизайн свого центру, який описаний у кейсі (які вкладені у Додатку до цієї вправи).

Презентація макетів. Кожна група має 4 хв на презентацію за наступним алгоритмом:

- коротко розповідають вихідні дані про свій центр — яка програмна діяльність планується, у якому просторі розміщені;
- демонструють загальний вигляд простору;
- зазначають основні елементи та їхнє призначення;
- відповіді на уточнюючі запитання від тренера та інших учасників. Дискусія-обговорення.

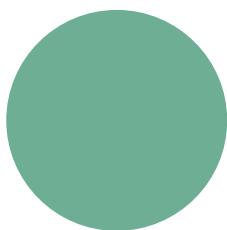
Зазначити на окремому аркуші спільні елементи, які слід мати у кожному молодіжному центрі.

ПІДСУМКИ

Пропонуємо провести дебриф заняття, продовжуючи речення: — Я побачив/ла
— Я відчув/ла.... — Я зрозумів/ла....

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- учасники відчують користь від врахування даних з програмної діяльності при плануванні просторів;
- учасники отримають впевненість у формуванні елементів дизайну просторів молодіжних центрів.

Додаток до вправи

КЕЙС 1.

Молодіжний центр у селі

Вас наймають облаштувати молодіжний центр у селі з населенням 500 осіб. Молоді люди переважно залишають селище і їдуть навчатися у більші міста. Інтереси молоді: спортивні, культурні заходи, освітні проєкти. В населеному пункті є значний рівень вживання молоддю алкоголю, існують проблеми із зайнятістю. Центр має площу 80 м² і є однією суцільною кімнатою. Туалет надворі. Вам не дозволили робити жодні додаткові стіни чи перегородки. Центр знаходиться у частині клубу та має спільний вхід. Керівництво села чекає ваш запит на облаштування та матеріально-технічне забезпечення центру. Бюджет необмежений. Вашу попередню програму, яку ви розробили на попередніх сесіях, затвердили і відповідно готові фінансувати за умови, щоб вона реалізовувалась у цьому центрі.

Додаток до вправи

КЕЙС 2.

Молодіжний центр у гірській місцевості

У вас замовлення на облаштування молодіжного центру Лісництва Тячівського району. У горах лісництво мало будиночок для своїх заходів і вирішило залучати молодь до співпраці щодо збереження лісу та природного потенціалу Карпат. У вас у розпорядженні 120 м² із хостелом на першому та цокольному поверхах. Центр має три майже однакові за розміром кімнати, і ви не маєте можливості їх рухати. Центр знаходиться відносно далеко від міста та має ще декілька підсобних приміщень на території. Бюджет орієнтовно 500 000 грн на ремонт та облаштування технікою. Лісництво має лише запит до вас — надихнути молодь України для збереження та поваги до лісів і природи.

Додаток до вправи

КЕЙС 3.

Молодіжний центр у місті

Населення міста — 50 000 осіб. Про молодіжні центри в місті ніхто не чув. Молодь виходить у місто виключно на День молоді та День незалежності. Місцеві музиканти час від часу грають музику на вулиці, заробляючи собі на життя. Більшість людей проводить час на подвір'ях, не займаючись ні спортом, ні творчими справами. В місті існує молодіжний центр, який проводить в середньому 1-2 події на місяць, участь у яких беруть близько 30 осіб. Даний центр знаходиться на першому поверсі житлового будинку (1 кімната площею 60 м² та санвузол і невеличкий коридор площею 4 м²), і жителі двору цілком спокійно ставляться до його існування у такому ритмі: мало заходів, мало відвідувачів. Мерія міста виділила кошти на перезапуск та облаштування центру, щоб створити комфортні умови для перебування молоді.

Додаток до вправи

КЕЙС 4.

Молодіжний центр в обласному центрі

Ви маєте подати пропозицію облаштування молодіжного центру в обласному центрі (населення більше 150 000 осіб). В місті є ще 2 молодіжних центри, про них дуже мало інформації – вони працюють здебільшого із християнською молоддю. У вашому розпорядженні 3 поверхи, 210 кв.м. простору. Вам дозволено переносити стіни та робити будь-які перегородки чи відгородження. Штат центру уже затвердили у кількості 9 осіб. За запитом міської влади центр має займатися волонтерством і зайнятістю молоді. Бюджет необмежений.

План оцінки ризиків

Незалежно від того, як добре ви підготувалися, щось може піти не так! Тому варто приділити час оцінці потенційних ризиків та проблем, з якими ви можете стикнутися в ході інклюзивної молодіжної роботи.

План оцінки ризиків — інструкція, як поводитися в різних ситуаціях.

КРОК 1.

Складіть перелік груп молодих людей, з якими працюєте (чинники соціального виключення, різні порушення здоров'я тощо).

КРОК 2.

Разом з ними складіть перелік можливих потреб, негативних ситуацій, помилок та конфліктів, які можуть виникнути в ході молодіжної роботи. Будьте реалістичними, але не заходьте занадто далеко, щоб не налякати молодих людей.

КРОК 3.

Знайдіть способи мінімізації ризиків. Це можуть бути телефони екстрених служб, курси домедичної допомоги, формування аптечки або спеціального раціону на обіди, інструктажі, вивчення додаткової інформації тощо. Якщо ви визначите, що саме розумієте під ситуаціями підвищеного ризику (наприклад проведення ярмарку просто неба влітку, який може спровокувати напад епілепсії), то ви можете запитати поради лікарів, застосувати запобіжні заходи або змінити локацію.

КРОК 4.

Долучайте молодих людей до участі в підготовчих симуляціях таких ризикових ситуацій за участю професіоналів. Це можуть бути лікарі, конфліктологи, вчителі тощо.

ПРАКТИЧНИЙ ПРИКЛАД

Кіноперегляд просто неба з обговоренням (галявина в місцевому парку).
Молоді люди, які пересуваються за допомогою крісла колісного.

Можливі ризики

Доступність та громадський транспорт в місті: Складна транспортна доступність парку для людей, які пересуваються на кріслах колісних.

Доступність в парку: Великим ризиком є погана доступність галявини для пересування кріслом колісним, або відсутність асфальтованого/рівного покриття.

Потреби у вбиральні: Протягом тривалого заходу може виникнути потреба відвідування туалету.

Видимість: Може бути незручно дивитися на екран, або крісла колісні можуть затуляти перегляд іншим.

Способи мінімізації ризиків

Дізнатися про умови використання таксі для людей з інвалідністю. Або розгляньте можливість замовлення спеціального транспорту та маршруту довозу.

Запитайте в учасників та учасниць і (або) їхніх батьків, опікунів, які сервіси вони використовують для пересування містом.

Оберіть зручну з цієї точки зору локацію.

Оберіть найзручнішу з цієї точки зору галявину в парку.

Заздалегідь пройдіться всім маршрутом від транспорту до галявини на предмет доступності.

Підготуйте дерев'яний переносний пандус або інші мобільні засоби та протестуйте їх.

Забезпечте доступність до універсальної громадської вбиральні (вона може знаходитись як в самому парку, так і в закладах громадського харчування, які локалізуються в парку). Переконайтесь, що доступ до неї буде вільний.

Заздалегідь змодельуйте на папері схему розташування екрана та місць для перегляду для обраної локації, яка дозволяє учасникам на кріслах колісних мати гарну видимість екрана.

Протестувати обрану розсадку на реальному місці заздалегідь.

ПРАКТИЧНИЙ ПРИКЛАД

Кіноперегляд просто неба з обговоренням (галявина в місцевому парку).
Молоді люди з розладами аутистичного спектра.

Можливі ризики

Не всі учасники знають про зміст та формат заходу

Сенсорна перевантаженість: Молодь з аутизмом може бути більш чутливою до зорових та звукових подразників, що може спричинити сенсорну перевантаженість.

Соціальна взаємодія: Молодь з аутизмом може відчувати труднощі під час перебування серед великої кількості людей або при взаємодії.

Реакція на зміни: Деякі люди з аутизмом можуть бути більш вразливими до змін у рутині.

Способи мінімізації ризиків

Заздалегідь поговоріть з учасниками і учасницями та їх батьками або опікунами про можливі потреби, забезпечте додаткову інформацію про фільм і умови його перегляду.

Перевірте, який фільм плануєте демонструвати, його зміст та рівень подразників.

Прокомунікуйте та попередьте усіх учасників та учасниць процесу про ймовірну наявність тригерів (наприклад, під час сцен з високою інтенсивністю звуку та світла) та будьте готові надати необхідну допомогу.

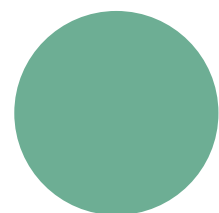
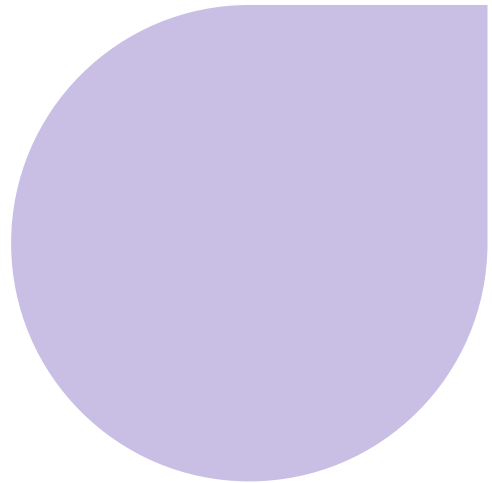
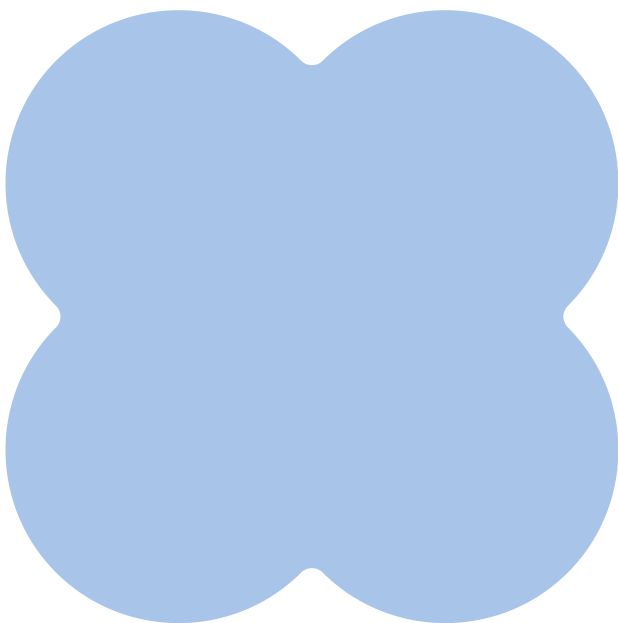
Важливо забезпечити можливість для учасників та учасниць сидіти на відстані, яка для них комфортна.

Під час обговорення не вимагати від них активної взаємодії з іншими, якщо вони не готові.

Попереджайте про будь-які зміни у графіку або планах проведення кіноперегляду.

Корисні посилання до теми

1. [ДБН Інклюзивність будівель та споруд](#)
2. [Доступність будівель для маломобільних груп населення](#)
3. [Будинки і споруди. Доступність та зручність побудованого середовища](#)
4. [Альбом безбар'єрних рішень](#)
5. [Довідник безбар'єрності](#)
6. [Оптимізація сайту для незрячих користувачів](#)
7. [Посібник «Дослідження доступності міських просторів»](#)
8. [Довідник «Гостинність без бар'єрів»](#)
9. [Довідник з відбудови міст](#)
10. [Освітній серіал ДЕРЖАВА БЕЗ БАР'ЄРІВ](#)
11. [Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю](#)

Тема 3

Безбар'єрність у мові, комунікації, взаємодії

Словник безбар'єрної мови

Так говоримо

Особа/людина/молода людина/
дитина з інвалідністю

Має порушення зору/слуху/
опорно-рухового апарату

Людина з порушенням слуху

Людина, яка спілкується
за допомогою альтернативних
засобів комунікації, наприклад,
жестовою мовою, спеціальних
картинок тощо

Людина, яка не говорить
(не розмовляє)

Перекладач жестової мови

Жестова мова

Людина з порушенням зору

Людина з порушенням мовлення

Людина, яка користується
кріслом колісним, користувач
крісла колісного

Людина з церебральним паралічем

Людина із синдромом Дауна

Ні, так не можна говорити

Інвалід, каліка, особа з обмежени-
ми можливостями, особа з особли-
вими потребами

Страждає від.../хворіє на...

Глухонімиий, інвалід по слуху

Сурдоперекладач

Мова жестів, сурдомова

Інвалід по зору

Заїка, дислексік

Колясочник, паралізований,
прикутий до візка

Децепешник, страждає на ДЦП,
паралітик

Хворий на синдром Дауна

Людина з порушенням інтелектуального розвитку

Розумово неповноцінний, інтелектуально неповносправний

Людина з розумовими або інтелектуальними психічними (ментальними) порушеннями

Загальмований, ненормальний, шизофренік

Людина з аутизмом

Аутист, хворий на аутизм

3.2.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДКАЖЧИК

Універсальний підхід до побудови спілкування з молодими людьми з інвалідністю

! Важливо запам'ятати і використовувати просте правило:

Завжди потрібно вживати підхід «спочатку людина» під час вашої комунікації

«Спочатку людина» — це лінгвістичне правило (принцип), яке ставить у спілкуванні про людину на перше місце її, зокрема перед діагнозом, станом здоров'я чи порушенням. Воно описує, що людина «МАЄ» ознаки, а не стверджує, якою вона «Є». Приклади: людина з аутизмом; людина, що живе з ВІЛ.

ЧАСТИНА 1. Яких слів та виразів варто уникати

КАТЕГОРИЧНО НЕ МОЖНА:

Вживати такі дискримінаційні та образливі означення: неповноцінна молода людина, особа/дитина/людина з вадами чи дефектами, інвалід, розумово відсталий, немічний, каліка, даун, аутист тощо.

Застосовувати зменшувальні чи пестливі слова та фрази щодо осіб з інвалідністю та їхніх близьких у публічній комунікації — це принижує гідність людини: Даунятко, Інклюзятко, мамочка, бабусенька, дитинка з інвалідністю, біднятко тощо.

НЕ МОЖНА використовувати фрази:

- «Дефекти» чи «вади»
Правильно: порушення, фізичні порушення, порушення розвитку тощо.
- «Особливі потреби»
Не варто говорити про людей з інвалідністю, як про тих, хто має особливі потреби. Адже вони мають такі ж потреби, як і люди без інвалідності, — бути у суспільстві, мати можливості для самореалізації, розвитку та вільного пересування. Зокрема, пандус не є особливою потребою. Він може знадобитися і батькам з дитячим візочком, і людині з валізою, і людині на кріслі колісному.
- «Особлива людина/дитина»
Усі люди та діти зокрема є особливими і відрізняються одне від одного.

Увага!

Проте вживаємо слово «особливий» у понятті **«дитина з особливими освітніми потребами»**. Але зверніть увагу, тут йдеться саме про дітей до 18 років, які потребують додаткової підтримки в освітньому процесі.

Хто це може бути:

- діти з інвалідністю;
- діти з родин, що опинились у складних життєвих обставинах;
- безпритульні діти;
- діти, які живуть із ВІЛ/СНІД;
- діти-сироти;
- діти з дислексією (порушення, за якого людині важко читати), дисграфією (порушення, за якого людині складно писати) чи дискалькулією (порушення, виражене в нездатності людини до рахунку, розв'язання математичних задач);
- діти, позбавлені батьківського піклування та інші.

Дитина, яка на деякий час випала з освітнього процесу через хворобу чи інші причини, теж стає дитиною з особливими освітніми потребами, бо може потребувати додаткового часу, аби наздогнати однолітків.

НЕ ВАРТО:

Використовувати словесні звороти, які передають страждання чи безнадію, яку нібито відчуває людина: «хворіє на...», «страждає від...», «прикутий до...».

Неправильно називати допоміжні засоби (асистивні технології), які використовують особи з інвалідністю:

Наприклад, неправильно: інвалідний візок, коляска, візок, візочок, інвалідне крісло.

Правильно: крісло колісне.

ЧАСТИНА 2. Принципи безбар'єрного спілкування

Найбільшою перешкодою, з якою стикаються люди з інвалідністю — це стереотипне ставлення до них з боку інших людей.

! Важливо проявляти повагу, толерантність та гідність до усіх молодих людей, з якими ви працюєте, включно з молоддю з інвалідністю.

Ось кілька слушних порад, які допоможуть вам спілкуватися та працювати з молоддю з інвалідністю.

ПІДТРИМУЙТЕ

Будьте привітними. Пам'ятайте, що молода людина може відчувати хвилювання, якщо вона вперше відвідує ваш простір. Спробуйте заспокоїти її та залучити до групової чи командної діяльності. Обов'язково познайомте її з іншими молодими людьми, які перебувають поруч.

ЗАПИТАЙТЕ, ПЕРШ НІЖ ДОПОМОГТИ

Якщо ви вважаєте, що потрібна ваша допомога, краще запитайте про це; в разі згоди, запитайте як саме надати допомогу.

ЗОСЕРЕДЬТЕ СВОЮ УВАГУ НА ЛЮДИНІ

Навіть якщо поруч присутній супроводжуючий, ваша увага має бути сконцентрована безпосередньо на молодій людині.

СПІЛКУЙТЕСЯ НА РІВНІ ОЧЕЙ

Зоровий контакт важливий. Особливо це стосується людини, яка пересувається на кріслі колісному.

Якщо ви будете дивитись у вічі під час розмови 60% часу (або 36 секунд на хвилину), ви складете враження щирої, доброї, розумної людини, а ваші слова звучатимуть переконливіше.

НЕ ПЕРЕВАНТАЖУЙТЕ ЗАЙВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ЧИ ПИТАННЯМИ

Занадто велика кількість інформації або запитання, призводить до втрати уваги та роздратування. Вибирайте темп спілкування відповідно до рівня розуміння і впевненості молодої людини.

ПОВАЖАЙТЕ ОСОБИСТИЙ ПРОСТІР ЛЮДИНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Ніколи не спирайтесь на крісло колісне, оскільки це особистий простір власника.

Ніколи не переміщуйте особисте майно, таке як крісло колісне, допоміжні технічні засоби пересування тощо, без попереднього дозволу власника.

УНИКАЙТЕ СТЕРЕОТИПІВ

Інвалідність — це абсолютно не єдине, чим живе чи цікавиться молода людина з інвалідністю, її життя не зводиться до інвалідності.

ЗАПИТУЙТЕ ДОЗВОЛУ ПЕРЕД ТИМ ЯК ДОТОРКНУТИСЯ

Це можна робити і перед рукостисканням, і особливу увагу приділити людям, які мають порушення зору.

ПОВЕРТАЙТЕ ОБЛИЧЧЯ ПРИ СПІЛКУВАННІ ДО ЛЮДИНИ І ЧІТКО ПРОМОВЛЯЙТЕ СЛОВА

Більшість молодих людей з порушенням слуху вміють читати «по губах».

БУДЬТЕ ІНКЛЮЗИВНИМИ ТА ЗАОХОЧУЙТЕ

Молода людина з інвалідністю може брати участь у будь-якому заході та стати учасником будь-якої гри.

3.3.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДКАЖЧИК

Супровід молодих людей з інвалідністю

Поради із супроводу людей, які користуються кріслом колісним

- Спускати зі сходів людину на кріслі колісному потрібно спиною вперед, ставши на одну сходинку нижче та трохи нахиливши крісло колісне до себе.
- Підіймати крісло колісне — за тим самим механізмом, однак треба стати на одну сходинку вище.
- Якщо на дорозі трапляються виступи, спочатку треба трохи підняти колеса крісла колісного, аби проїхати далі.
- Якщо ви є організатором якогось заходу, враховуйте архітектурну доступність до нього. У випадку, коли вона відсутня, попередньо повідомте учасників про це.
- Інформаційну стійку, столи варто розмістити на рівні користувачів крісла колісного.

Поради для супроводу людей з порушенням зору

- Перед тим, як надати людині допомогу, спитайте її, чи вона цього потребує. Дочекайся позитивної відповіді.
 - Правильний супровід має виглядати так: особа з порушенням зору тримає супроводжуючу особу за руку трохи вище ліктя і йде на пів кроку позаду, встигаючи реагувати на всі особливості маршруту.
 - Озвучуйте всі свої дії: «Попереду сходинки вниз; поруч яма».
 - При наданні допомоги рекомендується підходити до сходів під прямим кутом.
- Якщо на вашому шляху трапляються сходинки, при спуску або підйомі достатньо просто сказати: «Увага, сходинки (вгору чи вниз)».
 - Людина з порушенням зору має взяти вас під руку, а ви маєте покласти іншу її руку на поручні. Далі, виконавши цей алгоритм, підіймайтеся або спускайтеся сходами.
 - Якщо потрібно пройти крізь двері, особа з порушенням зору має знаходитися від супроводжуючого з тієї сторони, де відчиняються двері – зліва чи справа.
 - Якщо ви супроводжуєте людину в приміщенні, коротко опишіть, де саме ви знаходитесь (приклад: «У центрі зали, приблизно за шість кроків від вас, стоїть стіл»). Попереджуйте про перешкоди: пороги, сходи, низькі одвірки тощо. Зверніть увагу на присутність скляних об'єктів.
 - Коли пропонуєте людині з порушенням зору присісти, не саджайте її самостійно, а спрямуйте її руку на спинку стільця або на бильце.

Поради для супроводу людей з порушенням слуху

- Жестова мова складається з жестів (ними позначають цілі слова, словосполучення, а інколи речення) та дактиля.
- Дактиль – абетка жестової мови. Її використовують, коли говорять ім'я, прізвище, слова, які не мають жесту або коли людина не знає якогось жесту, то може продактилювати.
- Знання дактилю та базових жестів дозволить спілкуватися з особами, які мають порушення слуху.

Схема 1. Абетка української жестової мови

3.4.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДКАЖЧИК

Допоміжні засоби та вироби медичного призначення

Молоді люди з інвалідністю користуються різними засобами медичного призначення та допоміжними засобами. В цьому підкажчику ми зібрали для вас базову інформацію про різні їх види та функції.

Допоміжні засоби для діяльності та співучасті, що пов'язані з особистою мобільністю й переміщенням:

Протезно-ортопедичні вироби, у тому числі ортопедичне взуття

Допоміжні засоби для особистої рухомості, переміщення та підйому

Засоби
для пересування

Палиці, палиці
з багатьма ніжками

Милиці

Ходунки

Крісло колісне

! Важливо: на кріслі колісному люди не їздять, а ходять. Крісла колісні конструктивно можуть відрізнятися одне від одного, вони можуть бути з ручним керуванням, тобто приводитися в рух особою, що супроводжує молодшу людину, можуть бути з електричним приводом, електричним приводом та сервокеруванням тощо.

Палиці, милиці та ходунки також бувають різної конструкції. Вони можуть бути як для користування в приміщенні, так і поза ним.

Також молоді люди з інвалідністю можуть використовувати допоміжні засоби, прикріплені до тіла, для підтримування нервово-м'язово-скелетних функцій або пов'язаних з рухом функцій (ортези) і для заміщення анатомічних структур (протези).

Молоді люди з інвалідністю можуть використовувати ортопедичне взуття, яке також має різні конструкції. Це може бути взуття на протези, взуття з полегшеним способом застігання кріплення та з вкладними або вбудованими ортезами на стопу, взуття на ортези та допоміжне взуття тощо.

Існують допоміжні засоби для самообслуговування та особистого догляду. Це можуть бути захисні засоби, що одягаються на тіло, наприклад допоміжні засоби для захисту кисті — рукавиці, допоміжні засоби для захисту тулуба або всього тіла, косинки для підтримування руки (розвантажувальні пов'язки) тощо.

Молоді люди з порушенням слуху, мовлення можуть використовувати спеціальні засоби для орієнтування, спілкування та обміну інформацією, наприклад:

- мобільні телефони та планшети
- індивідуальні слухові апарати
- протези та імпланти різної конструкції та призначення (наприклад, кохлеарний імплантат)
- відео-зв'язок з перекладачем жестовою мовою
- інші прилади (зокрема поліфонатор, слухо-мовленнєвий тренажер, відеофонатор)
- комп'ютерні програми
- спеціальні засоби для орієнтування, спілкування та обміну інформацією.

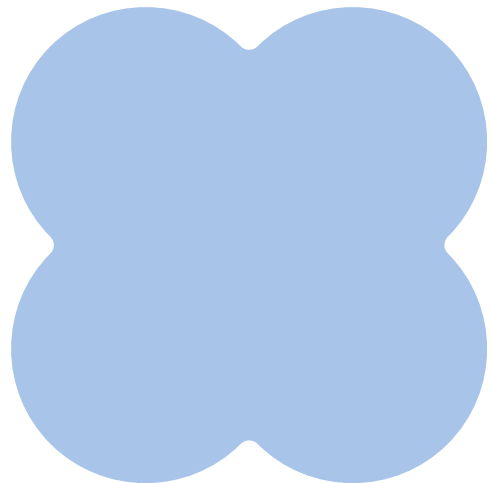
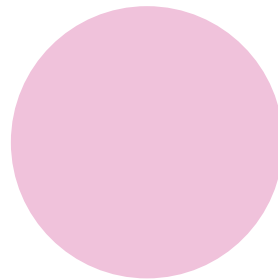
Молоді люди з порушенням зору можуть використовувати:

- пристрої з мовним виводом, навушники
- глюкометри, термометри, тонометри
- протези очей
- епіпротези (виготовляються з використанням біосумісного матеріалу, наприклад біосумісного полімеру)
- окуляри
- контактні лінзи
- орбітальні імплантанти
- допоміжні засоби для орієнтування, тактильні палиці або білі тростини
- мобільні телефони
- диктофони з мовним озвученням кнопок і меню
- годинники (електронні з мовним виводом або механічні)
- збільшувачі (електронні, портативні)
- комп'ютерні програми, наприклад, програми екранного доступу та інше.

Наведений вище перелік не є вичерпним. Існує дуже багато допоміжних засобів під конкретні потреби людини, індивідуальні вироби, а також постійно з'являються нові технології та рішення. Тому якщо ваш відвідувач чи відвідувачка користується чимось подібним, варто з розумінням та сприянням ставитися до цього. Допоміжні засоби відкривають доступ і дозволяють забезпечити комфортні умови участі для молодих людей з інвалідністю у ваших заходах і програмах.

Корисні посилання до теми

1. Словник — Довідник безбар'єрності
2. Дитина з особливими освітніми потребами
3. TipprTalk — мобільний застосунок, який використовує альтернативні та додаткові способи комунікації для людей будь-якого віку, які мають складнощі з мовленням через афазію, невербальний аутизм, інсульт, апраксію, синдром Дауна, БАС та інші розлади мови та мовлення.
4. Освітній онлайн-курс — Життєстійкість молоді в умовах криз

Тема 4

Інклюзивні практики

Каталог найкращих практик

Історії успіху молодіжної роботи зі всієї України. Одна з 10 сфер молодіжної роботи – інклюзивний розвиток (включення всіх груп молоді), демонструє практики молодіжної роботи у сфері інклюзивності, приклад яких можна брати до уваги.

Каталог 2017

Каталог 2018

Каталог 2019

Каталог 2020

Каталог 2021

Неформальне спілкування

Кіноперегляди

Організація вечорів з переглядом популярних фільмів, де молодь може відпочити, подивитися улюблені стрічки та обговорити враження

Вечори настільних ігор

Збір навколо настільних ігор різних жанрів: від стратегічних до словесних, допомагаючи розвивати логіку та спілкуватися

Вечірки-караоке

Молодь може виразити себе через пісні та провести час у дружній атмосфері

Творчі майстер-класи

Вивчення нових навичок, таких як малювання, рукоділля, кулінарія або танці, сприяє креативності та об'єднанню

Тематичні вечори

Організуйте заходи з певною темою, наприклад, вечір «Культури світу», де молодь може познайомитися з різними культурами через їжу, музику та інші активності

Тематичні вправи для підготовки групи молодих людей до інклюзивних форматів роботи

«Графічні імена»

Знайомство та створення домовленостей про поведінку в групі

Ця вправа покликана допомогти учасникам та учасницям візуалізувати свої імена. Вони отримують аркуш паперу та кольорові фломастери або олівці. Завдання — створити графічну інтерпретацію свого імені. Ось як це працює.

СИМВОЛИ ТА ОБРАЗИ

Спрямуйте учасників та учасниць думати про свої імена як про символи або образи. Наприклад, якби їх ім'я було картинкою, як ця картинка виглядала б? Що вона виражала б?

КОЛЬОРИ

Попросіть учасників та учасниць вибрати кольори, які найкраще виражають їхні імена. Які кольори асоціюються з їхніми іменами? Вони можуть використувати ці кольори для малювання або позначення своїх імен.

ЦИФРИ

Попросіть учасників та учасниць вибрати цифру від 0 до 9, яка б символізувала їхнє ім'я та попросіть пояснити, чому саме.

ЗВУКИ ТА РУХИ

Учасники та учасниці можуть подумати про те, як би їхнє ім'я звучало або виглядало, якби воно було звуком або рухом. Вони можуть намалювати або відтворити такі звуки або рухи.

Обирайте такий варіант знайомства, який буде доступний для всіх учасників та учасниць групи, та враховувати їхні можливості.

4.3.2.

ВПРАВА

«Спільні правила для взаємодії»

МЕТА

Розробити правила, які підтримують повагу до різноманіття, взаємодію та підтримку в групі молоді з інвалідністю та без неї. Забезпечити активну участь усіх учасників у створенні правил та визначенні їх важливості. Зміцнити взаєморозуміння та спільні цінності учасників та учасниць групи.

ОПИС ВПРАВИ

- Об'єднайте учасників та учасниць на невеликі групи (по 4-5 осіб).
- Кожній групі надається завдання розробити список правил роботи в групі, які б забезпечували інклюзивну атмосферу, яка підтримує всіх.
- Групи мають обговорити та записати правила, які можуть включати такі важливі норми:
 - взаємоповага та повага до різноманіття;
 - активна участь кожного учасника або учасниці;
 - відкритість до ідей та думок;
 - спільне прийняття рішень та підтримка одне одного;
 - конфіденційність та повага до особистості.
- Після цього представники і представниці кожної групи діляться своїми правилами з усією групою.
- Всі учасники та учасниці обговорюють та визначають, які правила вони вважають найбільш важливими та актуальними для своєї групи.
- Після обговорення учасники та учасниці можуть створити плакат зі спільними правилами, який може бути розміщений у приміщенні групи або використаний під час подальших заходів.
- Підказки для успіху:
 - заспокоюйте учасників та учасниць, що всі голоси мають рівну вагу, і їхні ідеї є важливими;
 - поінформуйте про те, що правила створюються для підтримки взаємодії, і вони можуть бути переглянуті та змінені в майбутньому, якщо це буде потрібно.

4.3.3.

ВПРАВА

«Питання та відповіді» (криголам)

- Кожен учасник або учасниця отримує аркуш паперу та ручку.
- Вони повинні написати питання на своєму аркуші.
- Потім всі обмінюються аркушами та намагаються дати відповіді на питання, які їм дісталися.

4.3.4.

ВПРАВА

«Завдання на волю» (криголам)

- Сформууйте коло і роздайте кожному учаснику та учасниці аркуш паперу та олівець.
- Учасники мають написати на папері завдання, які вони б хотіли виконати або справи, які їх зацікавили (наприклад, «вивчити нову мову», «подорожувати на велосипеді»).
- Після написання завдань, учасники та учасниці об'єднуються в коло і діляться своїми ідеями.
- Інші учасники та учасниці можуть допомогти пошукати шляхи до виконання цих завдань.

4.3.5.

ВПРАВА

«Знай своїх друзів» (криголам)

- Кожен учасник та учасниця пише на папері факт про себе (наприклад, улюблену книгу, місце, де найкраще відпочиває тощо).
- Папірець скручує у кульку і кладе в підготовлену ємність (файлик, вазу, капелюх, тощо).
- Учасники та учасниці по черзі вибирають кульку з ємності та намагаються вгадати, хто написав цей факт.
- Після вгадування учасники та учасниці можуть розповісти більше про себе.

«Спільне творче полотно» (командотворення)

МЕТА

Сприяти взаєморозумінню та спільній творчості. Розвиток комунікації та співпраці в групі. Зміцнити зв'язки між учасниками.

ОПИС ВПРАВИ

- Підготуйте великий аркуш паперу або картону та набір різнокольорових фарб, фломастерів або кольорових олівців.
- Об'єднайте учасників та учасниць в групи рівної кількості. Створіть групи, де різні учасники та учасниці з інвалідністю та без неї можуть спільно працювати.
- Кожна група отримує один або кілька об'єктів (наприклад, форми тварин (слон або помісь слона й мавпи), геометричні фігури тощо) та аркуш паперу.
- Учасники та учасниці групи обговорюють, як вони бачать своє спільне творіння, і починають наносити фарби на аркуш, використовуючи цей об'єкт як основу.
- Кожен учасник та учасниця має можливість додати свій внесок у творчий процес, навіть якщо це лише кілька мазків або декоративних елементів.
- По закінченні творчого процесу, групи представляють свої спільні полотна та пояснюють ідеї, що вони втілили у своїх роботах.
- Вправа може бути адаптована під команди, які вже знайомі між собою. Такий варіант допомагає поглибити зв'язки між учасниками та учасницями, допомогти у спільному налаштуванні на подальшу роботу.
- Дайте завдання учасникам та учасницям малювати спільний малюнок на великому аркуші паперу не обговорюючи, що саме вони будуть малювати. Можна задавати чи не задавати тему малюнка (тварини, природа, абстракція тощо). В ході виконання вправи можна відстежувати питання особистих кордонів, підхоплення або продовження теми малюнка учасниками та учасницями, координацію дій тощо.

ПІДКАЗКИ ДЛЯ УСПІХУ

- Забезпечте доступність та зручність матеріалів для учасників з різними формами інвалідності та без неї.
- Підкресліть значущість співпраці та внеску кожного учасника та учасниці.
- Забезпечте позитивне та відкрите середовище для обговорення та презентації творінь.

4.3.7.

ВПРАВА

«Рух у колі співпраці» (командотворення)

МЕТА

Залучення кожного учасника та учасниці до спільної діяльності. Підтримка та взаємопідтримка всієї групи.

ОПИС ВПРАВИ

- Утворіть коло з учасників та учасниць, стоячи плече до плеча.
- Попросіть учасників та учасниць взяти одну руку сусіда зліва та іншу руку сусіда справа, утворивши таким чином спільний «ланцюжок».
- Дайте команду для руху вперед, просуваючись в колі. Учасники мають залишитися в колі та підтримувати рух.
- Зробіть завдання для групи, наприклад, спільно пройти певну відстань, пройти вузький коридор, подолати перешкоду, створити трикутник тощо.
- Під час руху, можна вводити інші команди, наприклад, змінити напрямок, прискорити чи сповільнити темп руху, повернутися назад тощо.
- Після досягнення мети або закінчення завдання, зупиніться та обговоріть спільний досвід.

ПІДКАЗКИ ДЛЯ УСПІХУ

- Враховуйте фізичні можливості кожного учасника та учасниці та адаптуйте вправу відповідно.
- Забезпечте наявність асистентів і асистенток для підтримки учасників та учасниць в разі необхідності.
- Підкресліть важливість співпраці та допомоги одне одному.

4.3.8.

ВПРАВА

«Прийняття різноманіття»

ІСТОРІЇ З ЖИТТЯ

Запросіть гостя або гостю або одного з учасників та учасниць групи з інвалідністю розповісти свою історію з життя. Це може бути не тільки історія успіху, а просто «сторінка життя», якою хочеться поділитися. Після презентації обговоріть, які виклики їм доводилося подолати, та чому вони навчилися.

ІНТЕРВ'Ю З ПАРТНЕРОМ

Запросіть двох учасників й учасниць — з інвалідністю та без неї — взаємно інтерв'ювати одне одного. Це допоможе учасникам та учасницям краще пізнати одне одного та побачити індивідуальні характеристики кожної людини.

АСОЦІАТИВНА КАРТА РІЗНОМАНІТТЯ

Запросіть учасників та учасниць створити велику асоціативну карту, де вони записують слова, які асоціюють з різноманіттям. Далі обговоріть, як різноманітність впливає на наш світогляд, розуміння та погляди.

МОЗКОВИЙ ШТУРМ «КНИГА РІЗНОМАНІТТЯ»

Учасники та учасниці групи роблять записи на окремих аркушах паперу зі словами або поняттями, які асоціюються з різноманіттям (наприклад, національності, культури, інтереси, переконання, особливості здоров'я тощо). Потім всі аркуші збираються та викладаються на стіні, утворюючи «книгу різноманіття». Учасники та учасниці обговорюють, як різноманітність може бути важливою та цінною.

4.3.9.

ВПРАВА

«Метафорична подорож» (почуття та враження після заходу)

МЕТА

Дозволити учасникам та учасницям виразити свої почуття після заходу за допомогою предметів або метафор. Сприяти глибшому розумінню та аналізу власного досвіду через творчий підхід. Зміцнити спільноту, дозволяючи учасникам почувати себе підтриманими та розуміти один одного.

ОПИС ВПРАВИ

- Попросіть учасників та учасниць вибрати предмет (наприклад, камінь, пущинку, пазл, фотографію тощо) або метафору (наприклад, подорож, сезони року, перетин шляхів), яка символізує їхні емоції або досвід після тренінгу.
- Кожен учасник та учасниця має пояснити, чому обрали саме цей предмет або метафору, та як вона відображає його або її почуття та досвід.
- Учасники та учасниці можуть ділитися своїми роздумами попарно, в малих групах або перед усією групою, в залежності від розміру тренінгу та динаміки групи. Якщо у молодіжного працівника або працівниці є побоювання щодо складних емоцій конкретного учасника чи учасниці, то вправу можна запропонувати виконати індивідуально.

ПІДКАЗКИ ДЛЯ УСПІХУ

- Надайте учасникам та учасницям волю при виборі предметів або метафор, щоб стимулювати креативність та особистий підхід.
- Запропонуйте, щоб учасники та учасниці не обмежували себе лише логічним або розумовим виразом, а дозволили емоціям та інтуїції грати роль.

4.3.10.

ПОРАДА

Критичне осмислення стереотипів

Для кращого розуміння потреб та очікувань молодих людей з інвалідністю, варто пройти декілька різноманітних вправ з тем «Інвалідність та стигматизація у зв'язку з інвалідністю», «Інвалідність» та «Здоров'я» з Посібника з освіти в області прав людини за участю молоді «Компас». Їх можуть проводити або молодіжні працівники й працівниці, або молодь із ваших молодіжних програм.

Рекомендовані вправи:

- Зробіть крок вперед
- Шукайте можливості
- Змініть свої окуляри
- Я хочу працювати
- Спорт для всіх

4.3.11.

ВПРАВА

«Відчути колір»

- Вправа направлена на формування розуміння людей з порушенням зору. Матеріали: маски для сну або хустинки, кольорові картки з тактильним нанесенням, легенда кольорів.
- Учасники по черзі знайомляться з легендою кольорів, після чого одягають пов'язку на очі та пробують відчувати на дотик колір відповідно до легенди.
- Обговорення:
 - Що Ви відчували під час виконання цієї вправи?
 - Чи вдалося вам на дотик відчувати колір?
 - Що заважало при виконанні вправи?
 -
 -

«Сходишки безпеки»

ПІДГОТОВКА ТА ОБЛАДНАННЯ

Адаптовані рольові картки в достатній кількості, по одній для кожного учасника.

ВАРІАНТИ РОЛЕЙ

Маленька дитина; студент університету; шукачка притулку, яка нещодавно прибула до країни; депутатка місцевої ради; депутат верховної ради; вуличний торговець; успішна місцева підприємця; заміжня мати з дітьми; користувач крісла колісного; тощо.

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ

- Коротко опишіть вправу, але не пояснюйте її докладно. Поясніть учасникам, що ця гра вимагає від них задіяти свою уяву.
- Дайте кожному учаснику картку з певною роллю. Поясніть, що вони мають поставити себе на місце цієї особи.
- Запропонуйте учасникам вишикуватися в лінію одне біля одного обличчям до вас.
- Скажіть учасникам: «Зараз я зачитуватиму низку тверджень. Якщо ви вважаєте, що персонаж на вашій картці відповість на це твердження «так», то зробіть крок уперед. Якщо ви вважаєте, що відповідь буде негативною, залишайтеся на місці».
- Зачитайте групі такі твердження (адаптуйте список відповідно до складу вашої групи та контексту):
 - Я почуваюся в безпеці в молодіжному просторі.
 - У мене є вільний час, щоб дивитися фільми і зустрічатися з друзями.
 - Я можу голосувати на виборах.
 - Я можу дозволити собі провести відпустку за кордоном.
 - Я ніколи не потерпаю від голоду.
 - Я зараз почуваю себе в безпеці.
 - Я вірю в те, що мої діти житимуть краще за мене.
 - Я впевнений/впевнена, що зможу влаштуватися на роботу.
 - У мене є можливість бачитися і розмовляти з моїми батьками.
 - Я задоволений/задоволена своїм життям.
 - Я можу висловлювати свою думку.
 - Я в змозі оплатити лікування в стаціонарі.
 - Я можу публічно висловлювати свої думки.

- Для мене немає небезпеки бути побитим/побитою.
 - Я маю гарний дохід.
 - Зі мною будуть радитися з питань, які стосуються мого життя.
 - Даний перелік може бути змінений або доповнений залежності від контексту.
- Коли ви завершили, попросіть членів групи покласти свої рольові картки на підлогу й відійти, щоб побачити позицію кожної картки.
 - Поясніть учасникам, що залежно від життєвих обставин, суб'єктивного сприйняття один одного, кожен може опинитися на різній позиції. Проведіть аналогію, що почуття безпеки може залежати від багатьох факторів.
 - Підбиття підсумків. Заключне обговорення може розвиватися за різними напрямками, однак важливо охопити такі питання:
 - Які групи чи люди залишилися осторонь?
 - Чому вони залишилися осторонь?
 - Чим можна пояснити такий великий розрив між тими, хто попереду, посередині та позаду?
 - Чи були відмінності, зумовлені віком та гендером? Чим ще?
 - Як ви вважаєте, яку відповідальність та обов'язки мають різні люди?
 - Які права мають ті, хто «залишився осторонь»?

4.4.

ПРИКЛАДИ

Приклади інклюзивних практик

Громадська організація «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ»

Не менш цікаво побудувала свою роботу в плані інформаційної доступності онлайн-заходів громадська організація «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ» в межах навчання для ініціативних груп з проведення адвокаційних кампаній із захисту прав людей з інвалідністю. У навчанні брали участь як люди з інвалідністю, так і без неї. Враховуючи мету самого проекту, важ-

ливо було зробити кожен захід максимально інформаційно безбар'єрним. Онлайн-тренінги передбачали переклад на українську жестову мову, текстовий опис зображень, які були ілюстраціями до тексту презентацій, а також адаптація тексту (спрощення мови, підбір українських аналогів словам

іншомовного походження). Зараз, створюючи подкасти, присвячені темі внутрішнього переміщення в Україні, експертка з доступності організації готує текстову версію цих подкастів. Це дає змогу ознайомитися з ними людям з порушеннями слуху.

Досвід Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Ф.Потушняка

Приклад 1

Зробити офлайн заходи безбар'єрними для різних груп молоді цілком можливо. Так, у Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Федора Потушняка, яка вже кілька років є майданчиком для проведення різного роду заходів, така практика є одним з принципів роботи. Попри те, що читальна зала знаходиться на третьому поверсі, тут радо зустрічають людей, які пересуваються за допомогою крісел колісних. Плануючи захід, тут завжди цікавляться, чи є серед учасників та учасниць люди з інвалідністю. Якщо так, то наступним етапом є вивчення їхніх індивідуальних потреб. І в залежності від того, які це потреби, пропонується рішення. Наприклад, місце проведення може бути перенесене в Центр «Вікно в Америку», який знаходиться на першому поверсі.

Приклад 2

В Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Федора Потушняка поступово став звичним формат онлайн-трансляцій при обмеженій кількості учасників та учасниць офлайн. Ті, хто дивився захід, могли також ставити свої запитання, дискутувати. Таким чином і ті, хто був на зустрічі наживо, і ті, хто в онлайні, мали змогу бути повноцінними учасниками.

“ Я стала учасницею «живої бібліотеки» для молоді онлайн. Сидячи вдома, спілкувалася з кількома десятками хлопців та дівчат не лише з Ужгорода. Це саме про добру практику роботи з тими, до кого дістатися фізично в силу різних причин неможливо», — розповіла одна зі спікерок.

Тренінг в рамках проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні»

Незважаючи на те, що тренінг відбувався за часів пандемії коронавірусу, організатори змогли максимально врахувати потреби різних груп учасників та учасниць. В реєстраційній формі був ряд запитань про індивідуальні потреби, а також про те, яким чином їх можна задовольнити. Проте найголовніше, що під час самого заходу команда організаторів та тренерів робила все, щоб допомогти всім без виключення молодим учасникам не відчувати жодних бар'єрів, чітко розуміючи, як цього можна досягти.

Навчання на майстерні з форум-театру в рамках проєкту «Єднання заради дії»

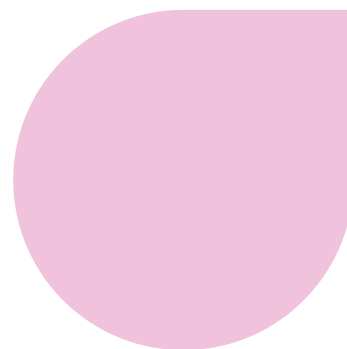
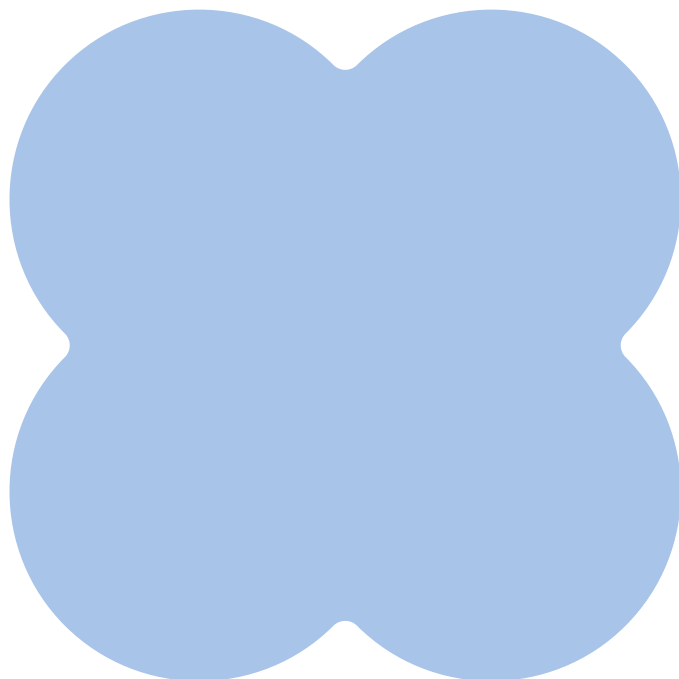

Учасниці заходу могли приїхати на навчання з дітьми. І для дітей відповідно до їх вікових особливостей організували заняття. Хлопчики та дівчатка були поряд з мамами, і водночас матусі могли займатися відповідно до тематики тренінгу.

“ Для мене цей досвід став цінним, оскільки я потрапила на захід в останню мить. Театр — це переважно візуальне мистецтво, проте тренерки швидко підхопили ту хвилю, щоб правильно пояснити мені логіку рухів, їх послідовність, інтенсивність. Тому попри слабкий зір я не відчувала себе «інакшою», — розповіла учасниця з порушенням зору.

Корисні посилання до теми

1. [Посібник для навчання з питань соціальної згуртованості та безбар'єрного середовища в молодіжному секторі](#)
2. [Інклюзія А-Я](#)
3. [Посібник для тренерів програми «Ефективний менеджмент молодіжних центрів»](#)
4. [Вебдоступність](#). Освітній серіал

Тема 5

Інклюзивний підхід до молодіжної роботи

Важливі елементи інклюзивного підходу до молодіжної роботи

ЕЛЕМЕНТ 1. ОБІЗНАНІСТЬ ПРО ПОТРЕБИ

- Обізнаність про потреби молодих людей з інвалідністю є ключовим чинником для забезпечення успішної реалізації інклюзивних молодіжних програм. Розуміння потреб людей з інвалідністю починається з визнання того, що вони так само, як і всі інші люди мають різні інтереси та ідентичності, переконання та погляди, бажання та надії на щасливе життя.
- Багато молодих людей з інвалідністю хоче бути активними громадянами та робити внесок у розвиток своєї спільноти та громади. Однак це не завжди можливо через різні бар'єри, з якими стикаються люди з інвалідністю при доступі до різноманітних сфер життя. Розуміння природи цих бар'єрів є критичним для подолання перешкод і підвищення обізнаності суспільства.

ПОРАДА МОЛОДІЖНИМ ПРАЦІВНИКАМ І ПРАЦІВНИЦЯМ:

У молодих людей з інвалідністю є дуже різноманітний життєвий досвід. Важливо, щоб молодіжні працівники та працівниці у своїй повсякденній практиці визнавали різні життєві досвіди молоді з інвалідністю та утримувалися від узагальнень.

ЕЛЕМЕНТ 2. ЗАЛУЧЕННЯ

- Основним принципом формування інклюзивних програм є залучення усіх без винятку молодіжних груп. Участь молоді з інвалідністю у формуванні програм, стратегій, включаючи розробку та впровадження політик, є основним принципом розвитку інклюзивного суспільства і також відповідає підходу закладеному у Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. **Тобто, люди з інвалідністю:**
 - мають мати можливість брати участь на всіх етапах розробки програм, які реалізують молодіжні працівники: від початкової оцінки, проектування, впровадження та моніторингу до фінального зворотного зв'язку;
 - мають мати можливість брати участь та отримувати користь від усіх програм, незалежно від типу інвалідності, статі, віку, етнічного походження чи будь-якої іншої ознаки.

- Залучення молоді з інвалідністю не може зводитися лише до **одної або декількох груп людей з інвалідністю**. Потрібно прагнути охопити різні групи з різними потребами, а також враховувати стать, вік, етнічність та інші фактори, які можуть сприяти дискримінації або виключенню.
- Акцент на залученості та участі** молодих людей з інвалідністю спрямований на забезпечення їх прав участі у прийнятті рішень за принципом «Нічого про нас без нас», який є наріжним каменем розбудови відкритого інклюзивного суспільства.

ЕЛЕМЕНТ 3. ДОСТУПНІСТЬ ТА УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН

- Доступність є багатозначним терміном. **Загальне непорозуміння інколи виникає тому, що її трактують у вузькому сенсі фізичного доступу та відсутності фізичних бар'єрів**. Однак це дуже обмежений погляд, оскільки у багатьох людей можуть бути різні вимоги до доступу.
- Наприклад, людина з порушенням зору, якій потрібний доступний читацький матеріал, відрізняється від людини, яка має порушення слуху, яка потребує перекладу на жестову мову**. На законодавчому та правовому рівнях можуть бути бар'єри або навіть відсутність правових положень, пов'язаних з доступністю. Отже, з самого початку важливо розглядати, які проекти та програми і яким чином є доступними. Вартує пам'ятати, що створення безбар'єрного середовища для всіх є дуже важливим для розвитку інклюзивного суспільства. Для відкриття доступу та забезпечення сталості важливою є концепція універсального дизайну, який покликаний бути гнучким та відгукуватися на потреби кожного і кожної.

ЩО ТАКЕ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН?

Універсальний дизайн передбачає проєктування продуктів, товарів, послуг, просторів, інформації та середовища так, щоб їх могла використовувати якнайширша кількість людей без потреби в адаптації чи спеціалізованому дизайні.

Універсальний дизайн виник з доступного дизайну, підходу до дизайну, який задовольняє потреби людей з інвалідністю. Універсальний дизайн йде далі, визнаючи, що існує широкий спектр людських можливостей та потреб. Проєктуючи для різноманітних людей, ми можемо створити речі, які буде легше використовувати всім.

- Розглядаючи доступність, **важливо враховувати місцеві контексти та проводити аналіз бар'єрів, культурної практики, технологій та матеріалів**. Зрештою, хоча у нас є універсальні принципи, їх застосування повинно бути практичним і відповідним контексту. Сталого універсального дизайну не можна досягти без урахування місцевих та культурних особливостей. Він також може потребувати інвестування додаткових ресурсів на етапі проєктування та планування.

ЕЛЕМЕНТ 4. ПОДВІЙНИЙ ПІДХІД

- **Подвійний підхід є важливим принципом** для залучення молодих людей з інвалідністю до молодіжних програм та проєктів. Подвійний підхід визнає потребу в двох форматах залучення молоді з інвалідністю:
 - таргетовані ініціативи, проєкти, програми та заходи, які спрямовані безпосередньо на молодь з інвалідністю для підтримки їхнього розвитку, відкриття додаткових можливостей для навчання, отримання корисних навичок і самореалізації;
 - врахування різних потреб молодих людей, які мають інвалідність, під час проєктування, впровадження, моніторингу та оцінки всіх політик, ініціатив, програм, проєктів та заходів, які проводяться для молоді загалом (наприклад, інклюзія молодих людей з інвалідністю у таких напрямках, як молодіжна робота, молодіжна політика тощо).
- Подвійний підхід до інклюзії може сприяти успішним результатам для залучення молодих людей з інвалідністю лише в тому випадку, якщо акцент ставиться на обидві складові, оскільки **вони доповнюють одна одну**. Якщо акцент ставиться лише на одну з них, ймовірно виникне незбалансованість.
- Отже, **баланс між стратегіями включення та специфічною цільовою підтримкою є важливим, і його слід враховувати під час реалізації ваших молодіжних програм**, щоб не робити лише вузькоспрямовані програми для людей з інвалідністю. Загальною метою завжди повинно бути залучення та включення молодих людей з інвалідністю у всі активності та сфери діяльності в межах молодіжної роботи.

ПОРАДА МОЛОДІЖНИМ ПРАЦІВНИКАМ ТА ПРАЦІВНИЦЯМ:

Подумайте над тим, що означає наявність загальних та спеціалізованих послуг? Чи стикалися ви самі з потребою у спеціалізованих послугах, чи можете навести які-небудь приклади? Важливо підкреслити, що такий підхід не стосується виключно людей з інвалідністю. Загалом багато суспільних груп можуть потребувати адаптації послуг та/або специфічних додаткових вимог (наприклад, вагітні або матері, діти яких на грудному вигодовуванні, літні люди, діти та багато інших). Це не розглядається як розкіш або додаткова опція, а скоріше як необхідний та важливий спосіб включення всіх громадян.

Чи можете ви навести приклади подвійного підходу на практиці? Також подумайте над іншими способами описати важливість як загальних, так і спеціалізованих послуг, маючи на увазі критичний баланс, який необхідний, якщо ми маємо на меті досягти справді справедливого суспільства.

ЕЛЕМЕНТ 5. БАЗОВІ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ПОСЛУГИ

- **Основні та спеціалізовані послуги передбачають надання послуг, які задовольняють потреби та права людей комплексним та інклюзивним способом.** Ці послуги можуть бути розроблені таким чином, щоб стосуватися усього населення (базові), або ж враховувати унікальні потреби та обставини конкретних груп (спеціалізовані). Розглянемо цю концепцію на прикладах:
- **Основні послуги розроблені таким чином, щоб бути загальнодоступними та застосовними для всіх людей, незалежно від їхніх конкретних характеристик чи ідентичностей.** Ці послуги мають на меті бути інклюзивними та недискримінаційними.

Як приклад основних послуг можна навести:

- Державні та комунальні заклади охорони здоров'я, які пропонують базову медичну допомогу, лікування та реабілітацію кожному в громаді, незалежно від статі, віку чи інвалідності.
 - Заклади освіти, які надають освіту учням та студентам із різним походженням і здібностями без будь-якої дискримінації.
 - Програми навчання з працевлаштування, які відкриті для всіх, хто шукає можливості працевлаштування, без будь-яких переваг щодо певної статі чи соціального статусу.
- **Спеціалізовані послуги** — це конкретні послуги для задоволення потреб конкретних груп або спільнот, які стикаються з певними труднощами або перешкодами. Ці послуги призначені для розв'язання проблем, які не можуть бути належним чином вирішені основними службами.

Приклади спеціалізованих послуг включають:

- Жіночі притулки або центри підтримки, що задовольняють потреби жінок, які зазнали домашнього насильства чи жорстокого поводження, враховуючи особливу вразливість і досвід жінок у таких ситуаціях.
 - Спеціальні програми професійного навчання для людей з інвалідністю, які зосереджені на розвитку навичок і наданні підтримки особам з інвалідністю для підвищення можливостей для їхнього працевлаштування.
 - Послуги мовної та культурної допомоги для іммігрантів або біженців, які враховують специфічні мовні та культурні бар'єри, з якими ці люди можуть зіткнутися під час доступу до основних послуг.
- По суті, наявність як базових, так і спеціалізованих послуг має вирішальне значення для досягнення **інклюзивності, рівності та соціальної справедливості**. Основні послуги забезпечують задоволення базових потреб кожного, тоді як спеціалізовані послуги розв'язують унікальні проблеми, з якими стикаються певні групи, що зрештою призводить до більш справедливого та відкритого суспільства.

ЕЛЕМЕНТ 6. РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ

- Концепція «розширення можливостей» в інклюзивній молодіжній роботі передбачає, що молоді люди різної статі, віку або з різними формами інвалідності тощо можуть самі визначити, що важливо для їхнього особистого життя, як здобути та використовувати власну самостійність для контролю над своєю життєвою ситуацією та для прийняття важливих рішень, спільно з іншими або одноосібно.
- Розширення можливостей має супроводжуватися:
 - рівними можливостями для участі всіх молодих людей, включаючи молодих людей з інвалідністю;
 - усвідомленням своїх прав та здатністю протидіяти дискримінації та відстоювати власні права;
 - рівним доступом до послуг та економічних можливостей, виключення бар'єрів або дискримінаційних положень у законодавстві, які заважають молодим людям з інвалідністю реалізовувати свої права та брати участь у громадському житті.
- Розширення прав та можливостей жінок та дівчат з інвалідністю в контексті інклюзивної молодіжної роботи корисно розглядати крізь призму **«гендерного підходу Лонгве»**. Цей підхід був розроблений замбійською фахівчиною з гендерних питань Сарою Хлупекіле Лонгве. Це інструмент аналізу гендерних питань, який **визначає розвиток жінок та дівчат через п'ять рівнів**: 1) добробут; 2) доступ; 3) усвідомлення; 4) участь та 5) контроль. Кожен з цих рівнів є невід'ємним для повноцінного розширення прав та можливостей. Маємо враховувати, що люди з інвалідністю, зокрема жінки та дівчата з інвалідністю, частіше стикаються з соціальним виключенням на підставі їхньої інвалідності, а також з огляду на їх стать, вік, етнічність, релігію та інші фактори.
- Варто підкреслити, що, хоча відповідно до **гендерного підходу Лонгве** всі п'ять рівнів розвитку жінок та дівчат є необхідними для досягнення самостійності та контролю, цей процес необов'язково є лінійним. Ці рівні можуть бути забезпечені паралельно під час реалізації програми або проекту. Наприклад, молодіжна програма, яка надає доступ до змістовного дозвілля молоді, також може працювати над підвищенням правових компетенцій та усвідомленням власних прав, залучаючи до заходів інших партнерів з громадянського суспільства. Забезпечення послуг може бути спроектоване таким чином, щоб охоплювати всі рівні, включаючи підтримку молодих жінок та чоловіків з інвалідністю у контролі над тим, як вони отримують послуги.

ЕЛЕМЕНТ 7. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

- 3 часів проведення Четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок (Fourth World Conference on Women: Action for Equality, Development and Peace) у Пекіні, Китай, в 1995 році, концепція гендерної рівності неухильно вплітається в тканину принципів глобального розвитку світу. Спочатку прийнята як центральний компонент Цілей розвитку тисячоліття ООН, ця концепція увійшла і до Цілей сталого розвитку до 2030 року, де вона є окремою ціллю (Ціль сталого розвитку 5).

- Якщо ви хочете більше дізнатися про цілі сталого розвитку, перейдіть за посиланням нижче:

ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

- Ціль сталого розвитку 5 проголошує за мету забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат. Ви можете знайти детальнішу інформацію про ЦСР 5 за посиланням нижче:

ЦІЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 5

- Гендерна рівність** також є наріжним каменем у контексті прав молоді з інвалідністю. Тут цей всеохоплюючий принцип передбачає рівність можливостей у суспільстві для молодих людей з інвалідністю, незалежно від їхньої статі чи гендерної приналежності. Досягнення цього вимагає застосування гендерного підходу, що забезпечує рівність не лише для молоді з інвалідністю в цілому, але й передбачає зміцнення прав жінок та дівчат у цій суспільній групі.
- Міжсекторальний підхід до питань інвалідності та гендеру визнає складні бар'єри та нерівність, з якими стикаються жінки та дівчата з інвалідністю. Можна, наприклад, згадати незліченні виклики, що постають через суспільні упередження та фізичні перешкоди, які можуть заважати їхній громадській участі або виключати їх із діяльності на користь громаді, обмежувати можливість здобути освіту, займатися спортом, мати змістовне дозвілля тощо.
- У межах інклюзивної молодіжної роботи забезпечення гендерної рівності є не просто важливим напрямом. Це необхідний крок для усунення бар'єрів і побудови суспільства, в якому кожна молода людина має можливість жити повноцінним життям, незалежно від статі чи фізичних здібностей.

- Прикладом гендерно чутливого підходу може бути діяльність Вінницької міської організації соціального розвитку та становлення окремих груп молоді «Паросток». Її діяльність спрямована на захист соціальних, економічних та інших спільних інтересів людей з інвалідністю, осіб, що живуть з ВІЛ/СНІД, онкохворих та інших груп молоді та дорослих. Головою організації є Ірина Саранча, викладачка, громадська активістка, яка має інвалідність, а також здійснює діяльність щодо адаптації та інтеграції жінок з інвалідністю, зокрема з числа людей, які були змішені залишити свої домівки та переїхати в інші регіони України через війну.

5.2.

ТЕМАТИЧНА ЗБІРКА

Оцінка потреб молодих людей з інвалідністю. Як провести дослідження?

Будь-яке соціологічне дослідження проводиться у три етапи:

ЕТАП 1. ПІДГОТОВЧИЙ

- Визначте проблему та цільову групу дослідження.
- Визначте мету і завдання дослідження.
- Виберіть метод збору інформації (кількісний та/або якісний).
- Розробіть анкету дослідження. Залежно від обраного методу збору інформації готується інструментарій – анкета чи опитувальний лист, сценарій для глибокого інтерв'ю чи фокус-групи.
- Визначіться з вибіркою дослідження (кількістю респондентів, яких будуть опитувати). Якщо це кількісне дослідження, то проводиться розрахунок вибіркової сукупності дослідження, враховуючи кількість молоді, яка проживає в населеному пункті. Для якісних досліджень чітких вимог щодо визначення необхідної кількості респондентів немає, все залежить від завдань дослідження.

ЕТАП 2. ПОЛЬОВИЙ

- Знайдіть або призначте інтерв'юерів, проведіть їм інструктаж.
- Проведіть опитування цільової групи. Опитування респондентів проводиться відповідно до визначеної методики та інструментарію – онлайн або офлайн.
- Перевірте якість зібраної інформації.

ЕТАП 3. АНАЛІТИЧНИЙ

- Обробіть зібрану інформацію (анкети, інтерв'ю тощо). Для кількісних методів використовують кодування та введення даних у програми для математично-статистичної обробки даних (наприклад, OCA, SPSS). Але найчастіше на базовому рівні буде достатньо функціоналу гугл-форм. Для якісних методів – потрібна розшифровка аудіо чи відеозапису в текстовий формат.
- Проаналізуйте зібрану інформацію – встановіть закономірності та зв'язки між відповідями на різні питання різними респондентами, зробіть висновки.
- Оформте результати дослідження у вигляді аналітичного звіту, записки, рекомендацій, публікації, презентації (Power Point).
- Нижче наведено приклад анкети для вивчення потреб молоді з інвалідністю.

АНКЕТА ДЛЯ ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Ця анкета є орієнтовним прикладом, ви можете її адаптувати відповідно до потреб вашого молодіжного центру або простору.

Ваш вік (повних років)	років
Стать (виберіть один варіант відповіді)	☐ Чоловіча ☐ Жіноча ☐ Інше ☐ Не волію вказувати
Населений пункт, де ви проживаєте	
Вкажіть область, де проживаєте	
Вкажіть, чи маєте ви сталі порушення здоров'я та/або інвалідність?	☐ Так ☐ Ні ☐ Важко відповісти
Якою є ваша зайнятість? (виберіть усі слушні варіанти відповіді)	☐ Навчаюся ☐ Працюю за наймом ☐ Працюю за сумісництвом/дуальна освіта ☐ Стажуюся

- Займаюся підприємницькою діяльністю
- Займаюся волонтерством
- Веду домашнє господарство
- У відпустці по догляду за дитиною
- Тимчасово безробітний/на
- Важко відповісти
- Інше _____

Чи вважаєте ви, що у вашому населеному пункті забезпечено безбар'єрний доступ для молоді з інвалідністю? (виберіть один варіант відповіді)

- Так, повністю забезпечено
- Так, у більшості випадків забезпечено
- Так, певним чином забезпечено
- Ні, зовсім не забезпечено
- Важко відповісти

Які саме із закладів у вашому населеному пункті, які зазвичай відвідує молодь з інвалідністю, забезпечені безбар'єрним доступом? (виберіть усі слушні варіанти відповіді)

- Магазини, торгівельні центри, заклади громадського харчування
- Громадський транспорт
- Аптеки
- Лікарні, поліклініки
- Пішохідні тротуари і переходи через транспортні комунікації
- Громадські туалети
- Приміщення житлово-комунальних господарств (ЖКГ) / ОСББ
- Адміністративні будівлі органів місцевої влади
- Місця і зони відпочинку
- Заклади культури
- Будівлі органів соціального захисту населення
- Заклади освіти
- Молодіжні центри, простори
- Спортивні споруди для занять фізкультурою та спортом
- Важко відповісти
- Інше _____

Які особисті проблеми турбують вас найбільше?
(виберіть усі доречні варіанти відповіді)

- ☐ Відсутність житла або погані житлові умови
- ☐ Відсутність друзів, проблеми у спілкуванні з оточуючими
- ☐ Відсутність можливості самореалізації, саморозвитку
- ☐ Конфлікти з оточуючими, однолітками, колегами по роботі
- ☐ Неможливість знайти роботу, працевлаштуватися
- ☐ Несприйняття осіб з інвалідністю суспільством
- ☐ Нестача або відсутність інформації про права та можливості осіб з інвалідністю
- ☐ Отримання медичної допомоги, оздоровлення
- ☐ Проблеми у стосунках з батьками, дітьми, дружиною або чоловіком
- ☐ Стан психологічного здоров'я
- ☐ Стан фізичного здоров'я
- ☐ Фінансові труднощі
- ☐ Шкідливі звички (куріння, вживання алкоголю, наркотичних речовин)
- ☐ Важко відповісти
- ☐ Інше _____

Оцініть за 5 бальною шкалою доступність життя для осіб з інвалідністю у вашому населеному пункті, де **5 – мають повну доступність, а 1 – не мають доступності взагалі.**

	5 (мають повну доступність)	4	3	2	1 (не мають доступності взагалі)
Доступність інформації					
Культурна сфера					
Засоби реабілітації					
Клуби за інтересами					

Реабілітація					
Оздоровлення					
Інваспорт					
Профорієнтація					
Працевлаштування					

Якими є зараз ваші найважливіші потреби?
(виберіть усі доречні варіанти відповіді)

- Допомога з житлом (пошуком, покращенням умов житла)
- Допомога у відкритті і веденні власного бізнесу
- Їжа, вода, гігієна
- Ліки, медикаменти
- Потреба у проходженні реабілітації (фізична терапія, ерготерапія, терапія мови і мовлення тощо)
- Допоміжні засоби реабілітації (протезні вироби, технічні пристрої (наприклад, слуховий апарат), ортопедичне взуття, крісло колісне тощо)
- Інформаційна допомога про права і можливості осіб з інвалідністю
- Медична допомога (лікування, обстеження)
- Налагодження сімейних стосунків
- Необхідний одяг, взуття
- Оздоровлення та фізична активність
- Отримання та/або підвищення освіти
- Психологічна підтримка, консультація психолога
- Робота, можливість працевлаштуватися, допомога з пошуком роботи
- Супровід оформлення пільг, субсидій, допомоги по безробіттю
- Фінансова допомога, субсидії на житлово-комунальні послуги тощо

- Юридична допомога, консультація, супровід
- Ніяких потреб немає
- Важко відповісти
- Інше _____

Де ви, як правило, проводите свій вільний час, дозволя? (виберіть усі доречні варіанти відповіді)

- У себе вдома (у квартирі, гуртожитку)
- У гостях, у друзів
- На природі (парк, ліс, річка тощо)
- На вулиці, на подвір'ї, у парку, у під'їзді з приятелями
- У кінотеатрі, театрі, на концертах тощо
- У бібліотеці
- У спортивному залі, на стадіоні, спортивних майданчиках
- За комп'ютером, за смартфоном
- У секціях, гуртках за інтересами, фан-клубах
- На дискотеці, у нічному клубі
- Кафе, ресторани, бари
- Інше (що саме) _____
- _____
- Важко відповісти

З ким ви зазвичай проводите свій вільний час? (виберіть усі доречні варіанти відповіді)

- З батьками
- З колегами по роботі, навчанню
- Зі своєю дружиною/своїм чоловіком
- Зі своїми дітьми
- З людьми, близькими вам за інтересами
- Зі своєю дівчиною або хлопцем
- З друзями
- З випадковими знайомими
- Наодинці
- З сусідами
- Інше _____
- Важко відповісти

Чи відвідуєте ви заходи для молоді, які проводяться у вашому населеному пункті?
(виберіть один варіант відповіді)

- Так, досить часто
- Так, зрідка
- Ні
- Важко відповісти

Що заважає або якими є труднощі для вас при відвідуванні заходів для молоді? (виберіть один варіант відповіді)

- Фізичні бар'єри (відсутність пандусу тощо)
- Стан здоров'я
- Проблеми з навчанням/поведінкою/спілкуванням
- Проблеми з грошима
- Не має з ким відвідати захід
- Незручне територіальне розташування
- Недоброзичливе ставлення оточуючих до осіб з інвалідністю
- Небажання відвідувати такі заходи
- Збентеження
- Залякування/дискримінація
- Відсутність спеціального транспорту
- Відсутність спеціального перекладу для осіб з порушеннями слуху і мовлення
- Відсутність потрібного спеціаліста або фахівців, які працюють з молоддю з інвалідністю
- Брак часу/нагляду дорослих
- Багато часу займає дорога
- Важко відповісти
- Інше _____

Що необхідно передбачити в закладах для молоді, для того, щоб молодь з інвалідністю відвідувала їх із задоволенням?
(виберіть один варіант відповіді)

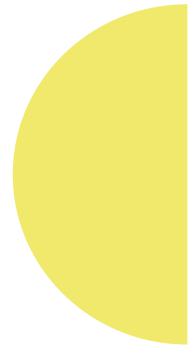
- Має бути широкий вибір послуг (вказіть які саме) _____
- Повинні працювати молоді фахівці
- Послуги мають надаватися безкоштовно
- Безбар'єрний доступ до таких закладів (пандуси, ліфти тощо)

- o Наявність спеціалістів, які працюють з молоддю з інвалідністю
- o Наявність спеціаліста, спеціалістки (соціальний працівник, працівниця, психолог, психологиня тощо), здатного надати психологічну підтримку і допомогу особам з інвалідністю
- o Інформаційні матеріали (вивіски, стенди, буклети тощо) мають контрастні кольори і достатньо великий шрифт та легко читаються
- o Інформаційні матеріали (вивіски, стенди, буклети тощо) мають шрифт Брайля
- o Інше _____
- o Важко відповісти

Які саме заходи для молоді ви б із задоволенням відвідували? (виберіть один варіант відповіді)

- o Ті, які дозволять зорієнтуватися у виборі професії і пошуку роботи
- o Ті, які дозволять реалізувати якийсь власний проєкт
- o Там, де я зможу навчитися чогось, що дозволить мені більш ефективно займатися громадською/політичною діяльністю
- o Там, де можна знайти однодумців і провести корисно час
- o Спортивні заняття
- o Творчі заняття
- o Спільні поїздки і таборування
- o Вивчення іноземних мов
- o Інше _____
- o Важко відповісти

Зверніть увагу – наведена анкета є анонімною і не збирає персональні дані молодих людей, відповіді потрібні для планування програм та проєктів молодіжного центру чи простору.

Інклюзія у вуличній молодіжній роботі.

Етапи вуличної молодіжної роботи

Підготовка є однією з найважливіших частин вуличної молодіжної роботи, особливо для молодіжних працівників-початківців. Це етап, на якому встановлюється час, місце та цілі, збирається необхідна інформація та обладнання, вибудовується спільна мова та укладаються угоди з партнерами (за наявності), а також проходить моральне налаштування.

Одна з головних речей, яку слід враховувати перед і під час вуличної молодіжної роботи, це той факт, що **ви працюєте в публічному просторі, а це означає, що це місце для всіх громадян**. Тому кожен відповідає за те, щоб простір був чистим, зручним і безпечним для всіх.

Роль молодіжних працівників полягає в тому, щоб пояснити молодим людям, що таке правила публічного простору.

Ще одна ключова думка, про яку слід пам'ятати, полягає в тому, що для того, **щоб допомогти та підтримати когось іншого, ви повинні піклуватися в першу чергу про себе**. Це означає, що в усіх ваших рішеннях ви повинні в першу чергу враховувати свою безпеку, незалежно від того, як втрутитися в ситуацію, коли підійти, а коли ні, і, що найважливіше, не займатися вуличною молодіжною роботою поодиноці, наприклад, у небезпечних місцях, околицях або пізно ввечері.

По-друге, ми виходимо на вулицю, щоб поспілкуватися з молодими людьми, розказати про можливості молодих людей, але не для засудження їх поведінки та життєвого вибору. Молодих людей слід розглядати як рівноправних партнерів. Рівне партнерство не означає, що ми накладаємо на молодь стільки відповідальності, щоб вона не могла з нею впоратися. Наприклад, неповнолітні молоді люди не можуть вважатися відповідальними, як дорослі, під час організації заходів, написання проєктів чи будь-якої іншої діяльності, але вони можуть вчитися у молодіжних працівників та працівниць, просити підтримки, отримувати зворотний зв'язок і розмірковувати про розвиток і зроблені помилки.

По-третє, перед тим, як вийти на вулицю, необхідно подумати, що потрібно зробити або яка ваша мета. Роблячи це, важливо враховувати, які цілі може досягти вулична молодіжна робота та чого місцева молодь насправді потребує. Ще одна річ, яку слід враховувати перед тим, як приступити до досягнення мети, це **особисті обмеження та компетенції молодіжних працівників**.

Це означає, що мета може залежати від наступних аспектів:

- наскільки досвідчені та компетентні молодіжні працівники;
- скільки часу є для вуличної молодіжної роботи;
- скільки часу у молодіжних працівників є для подальших заходів;
- які теми молодіжні працівники готові обговорювати з молоддю тощо.

Важливо знати, що навіть якщо мета поставлена, вона іноді може змінюватися під час вуличної молодіжної роботи, тому **важливо бути гнучким**. Наприклад, якщо на даному етапі ви планували тільки спостереження, але побачите, що може знадобитися безпосереднє втручання, то доцільно змінити первинну мету.

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ ВІД МОЛОДІЖНОЇ ПРАЦІВНИЦІ

“ Перед тим, як вийти та займатися профорієнтаційними заходами для людей з інвалідністю, ми шукаємо інформацію про майбутні події нашого закладу освіти, та шукаємо інформацію про особливості вступу, які ми можемо порекомендувати. Ми також обговорюємо різні теми, такі як наш фізичний і психічний стан, конкретні побажання чи умови, наше обладнання, теми, які ми можемо обговорити з молодими людьми, а також наші ролі та методи протягом цього дня. Обговорюємо, хто починає і веде розмову, скільки ми будемо перебувати та спілкуватися, чи готові ми до нових контактів, чи переважно до спілкування з молодими людьми, яких ми вже знаємо, яких предметів і ситуацій ми хочемо уникати тощо.

“ Працюючи з молодими людьми з інвалідністю, слід мати на увазі наступне: ми не можемо ні зрозуміти, ні відчувати до кінця, через що проходить інша людина. Розмовляючи з молодого людиною, ви повинні дивитися далі свого досвіду. Приклад: отримати задовільну оцінку в школі для одних людей є трагедією, але це досягнення для інших. Тут не місце говорити: «Це нічого».

“ У доречних ситуаціях (виходячи з можливостей молодих людей з інвалідністю) не хейтуйте приводом попросити їх про допомогу. Таким чином ви продемонструєте, що будь-хто може опинитись в ситуації коли потрібна стороння допомога, це допомагає будувати стосунки, засновані на довірі, взаємопідтримці, рівноправному партнерстві.

“ Будьте уважними, терплячими і відкритими. Молодіжні працівники шукають суть дії, а не саму дію. Налагодження стосунків з молодого людиною вимагає часу, і результат буде не відразу. Робота, яку фахівець виконує, – це інвестиція в суспільство і довгостроковий результат.

Кроки вуличної молодіжної роботи. Як підійти?

- Впроваджуючи вуличну молодіжну роботу, маємо пам'ятати про речі, які слід розглянути та продумати, перш ніж спілкуватися з молодими людьми. Це включає ваш зовнішній вигляд, уніформу, мову тіла та репліки або методи, якими ви можете скористатися, щоб почати розмову з незнайомцем.

- **Справити перше враження.** Звертаючись до молоді в торгових центрах, парках та інших громадських місцях, важливо враховувати і продумувати, яке враження ви справляєте. Це означає, що вам слід подумати про те, що допомагає зміцнити довіру в групі молодих людей. Що точно допомагає – так це бути чесним з ними щодо своєї мети. Буде чудово, якщо ви зможете одягнути одяг з логотипом вашого центру, простору або мати при собі візитівки. Уніформа сприяє зміцненню довіри не тільки у молоді, а й у дорослих. З точки зору одягу, то він не повинен виділятися, тому що інколи молоді люди не хочуть, щоб інші знали, що вони розмовляють з молодіжним працівником або працівницею. Тому краще носити повсякденний одяг з логотипом, посадою або навіть іменем.
- Під час контакту також важливо враховувати оточення та мову тіла. Якщо ви не можете вирішити, як підійти, молоді люди можуть помітити, що ви за ними спостерігаєте, і вже відчувати себе в небезпеці. Встановлюючи контакт, будьте невимушеними та легкими, тобто просто спілкуйтеся. Якщо молода людина нова для вас або в групі є нові учасники, важливо представитися – хто ви й що ви там робите. Дуже важливо, щоб молодіжний працівник, працівниця мали пару методів або так званих контактних ліній, з яких можна почати розмову. Найголовніше під час експериментів – бути чесним і бути собою. Не прикидайся кимось іншим, молодь відразу побачить, що ви нещирі або нещира.

Кроки вуличної молодіжної роботи. Як почати взаємодіяти?

Багато чого може статися на вулиці. Немає двох однакових днів, тому важливо бути готовим до всього. Звичайно, ніколи не можна бути готовим до всіх ситуацій, але все одно легше, якщо ви знаєте, у яких можливих наслідках або ситуаціях ви можете опинитись.

Проведення бесіди

- Під час розмови з молодими людьми вкрай важливо зосередитися на них або їхній групі. Це означає говорити про їхні інтереси, проблеми, життя тощо. Звичайно, допомагає заслужити довіру, якщо ви також розповідаєте деякі подробиці і про себе, але основна увага в розмові має бути зосереджена на молоді. Проте, добре знати, на які теми ви як молодіжний працівник готові говорити. Спробуйте знайти спільні інтереси, а якщо їх немає, будьте готові ставити запитання – дозвольте молодим людям навчати вас або представити щось абсолютно нове для вас і не бійтеся зазнати невдачі.
- Якщо розмова не йде добре, але молоді люди готові проводити з вами час, це можливість для молодіжного працівника запропонувати певний вид діяльності (дискусійна гра, карткова гра тощо). Обраний метод може залежати від інтересів групи, оточення чи обладнання, яке ви маєте із собою.
- Треба говорити і про правила публічного простору. Якщо молодим людям здається, що це незручно або вони не хочуть спілкуватися в цей момент, просто рухайтесь далі.

Втручання

- Оскільки вулиці є громадськими місцями, можуть виникати різні ситуації, і часто потрібно якимось втручанням. Адекватними та потрібними професіоналами для цього можуть бути вуличні молодіжні працівники. Щоб втручання було адекватним, необхідно обговорити методи та підходи з іншими членами вашої команди, щоб переконатися, що методи схожі та базуються на однакових цінностях.
- Під час втручання важливо думати про те, чого ми хочемо досягти і яка наша мета. Це важливо для того, щоб зробити вуличну молодіжну роботу професійною та послідовною, а вас як молодіжного працівника надійним та компетентним.

Кроки вуличної молодіжної роботи. Як «закрити» взаємодію?

- Займаючись вуличною молодіжною роботою, також важливо визначити правильний час для завершення контакту чи розмови, добре мати деякі стратегії виходу з вуличної молодіжної роботи.

Головні принципи, про які слід пам'ятати в цьому випадку, — це повага і співпереживання (емпатія). Оскільки вулиці — це публічний простір, молодь сама вирішує, хоче вона з вами розмовляти чи ні. Якщо молоді люди висловлюють небажання спілкуватися, молодіжні працівники зобов'язані помітити це. Тим не менш, важливо піти так, щоб була можливість зустрітися знову, якщо молоді люди на це готові, і ця можливість також повинна бути зрозумілою для молоді.

Що далі?

Поділіться своїми контактами, де з вами зв'язатися, соціальними мережами, візитними картками тощо.

Кроки вуличної молодіжної роботи. Як відрефлексувати?

Оскільки неформальна освіта й навчання базуються на рефлексії, це також невід'ємна частина вуличної молодіжної роботи. Саме так ви розвиваєтесь і вдосконалюєтесь як команда. Тому вкрай важливо розмірковувати не лише над собою, а й із партнером та колегами. Час від часу добре влаштовувати зустрічі, щоб обмірковувати теми разом з усією командою.

Рефлексія

Обмірковувати свою роботу слід протягом усього процесу. Перш ніж вийти на вулицю, ви можете проаналізувати останній вихід, перевірити свої знання, поставити мету та те, що ви хочете покращити або спробувати саме в цей раз. Під час процесу ви повинні поміркувати та поговорити зі своїм партнером, щоб виправити речі, які не спрацювали у вас як команди. Після процесу ви можете обмірковувати загальний досвід, дати відгук і поставити майбутні цілі. Для всіх цих рефлексій можна використовувати різні інструменти, будь то більш формальні рефлексії на папері чи більш гнучкі, які ви виконуєте усно.

Кроки вуличної молодіжної роботи. Вимірювання успіху та результативності

Подібно до відкритої молодіжної роботи, також досить важко виміряти успіх або результати вуличної молодіжної роботи, оскільки результати не можна виміряти цифрами чи відсотками, а вплив може виявитися набагато пізніше, ніж сама дія. Іноді ви даєте свою контактну інформацію молодій людині, і вони пишуть вам через місяці або навіть роки. Іноді ви ведете дискусію з молодого людиною, і через роки ви дізнаєтеся, як це вплинуло або змінило її життя. Але навіть знаючи це, інколи важко мотивувати себе, коли результати або вплив невидимі чи недостатньо відчутні.

Ви можете виміряти успіх або вплив вуличної молодіжної роботи, якщо:

- молодіжний працівник або працівниця відчуває себе комфортно під час встановлення контакту;
- молоді люди впізнають вуличних молодіжних працівників і вітають їх;
- молоді люди здатні і готові висловити бажання поговорити з молодіжним працівником або відмовитися від розмови, вони відкрито розповідають про своє життя, стосунки, проблеми тощо;
- молоді люди розуміють призначення та можливості молодіжних центрів та роботи з молоддю загалом;
- молоді люди можуть отримати інформацію або підтримку від молодіжних працівників і поставити додаткові запитання;
- молоді люди бажають брати участь у молодіжних заходах, тренінгах;
- молоді люди мають бажання прийти до відкритого молодіжного центру;
- молоді люди розуміють різницю між формальною та неформальною освітою та можливості, які пропонує неформальна освіта;
- молоді люди починають стежити за каналами та сторінками у соціальних мережах, пов'язаними з молодіжною роботою;
- молоді люди зв'язуються з молодіжним працівником у соціальних мережах, по електронній пошті або по телефону після зустрічі на вулиці;
- молоді люди звернулися за допомогою до молодіжного працівника чи працівниці за порадою;
- зросла кількість молодих людей з інвалідністю, які долучаються до заходів молодіжного центру, вони мають необхідну інформацію.

ПРИКЛАД ВУЛИЧНОЇ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ

Протягом травня – жовтня 2022 року Львівський обласний молодіжний центр здійснив у межах проєкту «Мобільний молодіжний центр Львівщини «ImpactBus 2.0» понад 40 виїздів до молоді області, зокрема в найвіддаленіші громади. Під час візиту працівники і працівниці центру вивчали потреби молодих людей, спілкувалися з ними в неформальній обстановці, навчали

з питань національно-патріотичного виховання, лідерства, толерантності, роботи в команді, емоційного інтелекту, комунікації з владою й багатьох інших тем.

“ Молоді люди з громад Львівської області заповнюють заявку, вони кличуть, а не ми їдемо до них і щось пропонуємо... У формі є вичерпний перелік, що можуть обрати молоді люди, для чого вони нас кличуть, тобто в самій програмі вказана основа – тренінг або неформальне навчання. Але який саме це буде тренінг, чого хочуть молоді люди, вони обирають самостійно, може бути різна тематика. У нас у формі є десь 15–20 різних пропозицій щодо тем, які ми можемо запропонувати. Також ми додали графу «Інше», тобто молоді люди можуть запропонувати і щось своє», – розповідає Іван Сапса, фахівець комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський обласний молодіжний центр» (м. Львів).

5.4.

ТЕМАТИЧНА ЗБІРКА

Оцінка успішності інклюзивної молодіжної роботи

Додаток №1. Етапи моніторингу та оцінки

Показники внеску	Показники процесу	Показники результатів	Показники наслідків	Показники впливу
Що маємо для проведення заходів?	Скільки учасників заходу? Скільки учасників заходу є молоддю з інвалідністю? Скільки заходів заплановано? Скільки інформаційних матеріалів підготовлено?	Наскільки ефективно реалізовано захід? Яким є обсяг робіт в рамках заходу?	Що отримали учасники заходу? Які знання? Які навички? Як змінилася поведінка учасників заходу?	Що досягнуто у результаті заходу? Який вплив ми отримали?
Індикатори завжди подаються в абсолютних значеннях		Індикатори подаються у відносному значенні		

Моніторинг

Оцінка

Наявність приміщення

Загальний бюджет заходу/ програми

Кількість людських ресурсів, залучених до організації заходу/ програми.

Розмір бюджету заходу, тис грн

Кількість запланованих тренінгів, одиниць

Кількість поданих заяв на участь у тренінгу та кількість молоді з інвалідністю серед них, осіб

Кількість тих, кого зараховано для участі в тренінгу та кількість молоді з інвалідністю серед них, осіб

Кількість учасників тренінгу та кількість молоді з інвалідністю серед них, осіб

Кількість учасників, які успішно закінчили тренінги, та кількість молоді з інвалідністю серед них, осіб

Кількість проведених тренінгів, одиниць

Кількість тренерів, осіб

Кількість надрукованих матеріалів, одиниць

Частка тих, кого зараховано, від загальної кількості поданих кандидатур на участь, %

Частка молоді з інвалідністю серед тих, кого зараховано на тренінг, %

Частка тих, кого зараховано, які успішно закінчили тренінги, %

Частка молоді з інвалідністю серед тих, кого зараховано, які успішно закінчили тренінги, %

Середній розмір витрат на одну людину, грн/осіб

Середній розмір витрат на одну людину з інвалідністю, грн/осіб

Середній розмір витрат на одну людину, яка успішно закінчила тренінг, грн/осіб

Середній розмір витрат на одну людину, яка успішно закінчила тренінг та має інвалідність, грн/осіб

Частка учасників заходу, які упродовж трьох місяців після завершення тренінгів стали більш толерантно і з повагою ставитися до осіб з інвалідністю, від загальної кількості учасників тренінгів, %

Частка учасників тренінгу, які підвищили свій рівень знань щодо видатних людей, які мали інвалідність та досягли життєвого успіху, %

Частка молоді з інвалідністю серед учасників тренінгу, які підвищили свій рівень знань щодо видатних людей, які мали інвалідність та досягли життєвого успіху, %

Частка молоді, які ставляться з повагою до осіб з інвалідністю, %

Рівень участі молоді у волонтерській діяльності, спрямованої на допомогу особам з інвалідністю, %

ПРИКЛАД: ПРАКТИЧНИЙ КЕЙС

Розглянемо набір індикаторів відповідно до кожного з етапів МіО на прикладі тренінгу «Толерантність та емпатія у молодіжних спільнотах», у рамках якого також планується залучити молодь з інвалідністю.

МЕТА

Сприяти розвитку емпатії і поваги до осіб з інвалідністю, мотивувати молодь бути відкритими, розширювати коло спілкування та взаємодіяти з різними людьми.

ЗАВДАННЯ

- ознайомити молодь з явищем виключення, і тим, що відчувають люди з інвалідністю та молоді люди з інших суспільних груп, якщо вони не мають друзів і кола спілкування;
- ознайомити молодь з прикладами видатних людей, які мали інвалідність та досягли життєвого успіху;
- дати молоді позитивний досвід взаємодії за різноманіття;
- сформуванню у молодих людей розуміння цінності інклюзії та залучення усіх без винятку.

Розглянемо індикатори для кожного з етапів заходу

Наприклад, задля моніторингу реалізації тренінгу «Толерантність та емпатія у молодіжних спільнотах», про який ми говорили вище, найбільш повну інформацію можна отримати, якщо проводити опитування учасників тричі за різним переліком запитань:

- 1-ше опитування – на етапі реєстрації учасників перед початком заходу;
- 2-ге опитування – одразу після завершення заходу;
- 3-тє опитування – через 3-5 місяців після участі в заході.

Для кожного з цих етапів формується перелік запитань, які відображають певну стадію реалізації заходу.

Інформацію, яку варто збирати про учасників заходу ви зможете побачити у Додатку №2. **Чек-лист. Визначення рівня включеності та інклюзивності молодіжного центру або простору.**

Для кожного з етапів опитування учасників заходів є свої **індикатори ефективності**. Наприклад, для тренінгу «Толерантність та емпатія у молодіжних спільнотах» це:

I етап на етапі реєстрації	II етап одразу після завершення заходу	III етап через 5 місяців
30% зареєстрованих осіб зазначили, що ставляться до осіб з інвалідністю без стереотипів 50% зареєстрованих написали питання, на які хотіли б отримати відповідь під час тренінгу 20% зареєстрованих осіб є молодими людьми з інвалідністю	25 учасників взяли активну участь; середня оцінка користі від заходу вище 8 балів; понад 50% зазначили, що захід допоміг їм свідомо підійти до інклюзії, підтримки різноманіття та взаємодії з людьми з інвалідністю	понад 50% учасників/ць зазначили, що упродовж трьох місяців після завершення навчання стали більше спілкуватися з молодими людьми з інвалідністю (від загальної кількості учасників тренінгів) понад 70% учасників/ць зазначили, що підвищили свій рівень знань про видатних людей, які мали інвалідність та досягли життєвого успіху

Додаток №2. Чек-лист. Визначення рівня включеності та інклюзивності молодіжного центру (простору)

Цей перелік індикаторів дасть вам змогу визначити, наскільки ваш молодіжний центр (простір) відповідає чи не відповідає вимогам до інклюзивності.

Кадрові індикатори	Так	Частково	Ні
Молодіжні працівники пройшли навчання щодо основ роботи з молоддю з інвалідністю	1	2	3
Молодіжні працівники знають, як спілкуватися з молоддю з інвалідністю	1	2	3
Молодіжні працівники мають алгоритм або стратегію групової та індивідуальної роботи з молоддю з інвалідністю, які відвідують заходи, програми тощо	1	2	3
В молодіжному центрі, просторі працює молодіжний працівник або персонал (волонтер та інший), який має інвалідність	1	2	3

В організації/установі є спеціаліст (соціальний працівник, психолог тощо), здатний надати психологічну підтримку і допомогу особам з інвалідністю	1	2	3
Інформаційні індикатори	Так	Частково	Ні
Інформаційні матеріали (вивіски, стенди, буклети тощо) мають контрастні кольори і достатньо великий шрифт та легко читаються	1	2	3
Інформаційні матеріали (вивіски, стенди, буклети тощо) дублюються шрифтом Брайля	1	2	3
Фотографії та малюнки молоді, які використовують в рекламних матеріалах, також включають зображення молодих людей з інвалідністю	1	2	3
До виготовлення і дизайну рекламних матеріалів залучається також молодь з інвалідністю	1	2	3
У рекламних матеріалах зазначено, що молодіжний центр, простір є доступними для осіб з інвалідністю	1	2	3
Заклад/установа має багато каналів комунікації з молоддю (телефон, SMS (текст), електронна пошта, сайт, групи в соціальних мережах, чат-боти тощо)	1	2	3
Веб-сайт відповідає стандартам для осіб з інвалідністю, у тому числі з голосовим супроводом	1	2	3
Архітектурні індикатори	Так	Частково	Ні
Приміщення установи/закладу має пандус та/або ліфт	1	2	3
Приміщення облаштоване світловою і звуковою сигналізацією	1	2	3
Усі дверні прорізи мають 900 мм для внутрішніх дверей та 1000 мм для входних дверей	1	2	3
Підлога у приміщенні рівна та неслизька	1	2	3

Ліфти достатньо великі, щоб розмістити особу з інвалідністю разом з іншою особою, яка його супроводжує	1	2	3
Пристосування та фурнітура, наприклад двері, ручки, дверні дзвінки, брошури та рекламні матеріали знаходяться на висоті, до якої можуть дістатися особи з інвалідністю (тобто 900 мм – 1000 мм)	1	2	3
Доступна вбиральня	1	2	3
Інфраструктурні індикатори	Так	Частково	Ні
Установа/заклад має транспортний засіб, пристосований для перевезення осіб з інвалідністю	1	2	3
Автостоянка установи/закладу має місця, призначені для автомобілів осіб з інвалідністю, та розташовані поблизу входу в приміщення	1	2	3
До приміщення є рівна дорога від автостоянки або вуличний підхід, які доглянуті, безкоштовні, безпечні та освітлені в темну пору року	1	2	3
Партнерські індикатори	Так	Частково	Ні
Діяльність установи/організації розроблено з урахуванням інклюзивного підходу для усіх груп молоді	1	2	3
Установа/заклад надає направлення для молоді з інвалідністю для отримання інших послуг (центри соціальних служб, центри зайнятості, центри реабілітації тощо)	1	2	3
Партнери також працюють з використанням інклюзивного підходу	1	2	3
Молодь з інвалідністю бере участь в ухваленні рішень, наприклад має інформацію як працює установа/заклад, бере участь у неформальних консультаціях, відвідує молодіжні ради тощо	1	2	3

Також для цієї таблиці пропонуємо методику розрахунку індикатора інклюзивності молодіжного центру (простору).

Підрахуйте кількість балів по кожному варіанту відповіді, враховуючи значення в таблиці нижче:

Варіант відповіді	Бал	Кількість балів
Так	1	10
Частково	2	5
Ні	3	0

Складіть кількість балів по кожному індикатору. Отримані бали впишіть у таблицю нижче. Помножте «Суму балів» на коефіцієнт, наведений у таблиці.

У підсумку отримаєте індекс, який змінюється в діапазоні від 0 до 1, де 0 відповідає найгіршій оцінці, а 1 – найкращій.

Також можна порахувати загальний «Індекс інклюзивності» як середнє арифметичне індексів п'яти індикаторів наведених в таблиці нижче:

Індикатори	Сума балів	Коефіцієнт	Індекс
Кадрові індикатори		0,0198	
Інформаційні індикатори		0,0141	
Архітектурні індикатори		0,0141	
Інфраструктурні індикатори		0,0329	
Партнерські індикатори		0,0247	
Загальний індекс			

Додаток №3. ОПИТУВАННЯ №1. РЕЄСТРАЦІЯ

(проводиться до початку заходів)

Анкета для опитування та реєстрації учасників обов'язково має включати:

Соціально-демографічна частина, в якій буде:

- ім'я та прізвище учасника;
- стать;
- вік;
- рівень освіти;

	→ область проживання; → тип населеного пункту; → назва населеного пункту; → сімейний стан; → форма зайнятості/рід занять (навчання, робота, пошук роботи, підприємницька діяльність або власна справа тощо).
Запитання, що стосуються рівня володіння інформацією або досвідом певної роботи відповідно до теми тренінгу	
Запитання про те, як саме учасник дізнався про захід	
Контактний номер телефону та електронна пошта учасника	
Згода на обробку й використання персональних даних учасника	
Якщо дитина неповнолітня, то потрібно додати частину для батьків/усиновлювачів/опікунів/піклувальників/прийомних батьків/батьків-вихователів, яка включає:	→ ким є дитині особа, яка подає інформацію; → її прізвище, ім'я та по батькові; → контактні дані.

ОПИТУВАННЯ №2 (проводиться одразу після завершення заходу)

Під час другого етапу дослідження, яке проводиться відразу після завершення заходу, з'ясовується така інформація:

Рівень володіння знаннями й навичками, які стосуються тематики заходу, до участі в заході та після участі в ньому	Результати та/або досягнення учасника завдяки участі в заході

Також корисно повторно зібрати інформацію про контакти та демографічні дані для зіставлення відповідей учасників з їхніми відповідями, наданими до заходу (ім'я, прізвище, населений пункт проживання).

Чек-лист для проведення моніторингу заходу (тренінг)

ОПИТУВАННЯ №3

(проводиться через 3-5 місяців після завершення заходу)

Під час опитування, яке проводиться через 3-5 місяців після завершення заходу, можна запитати таку інформацію:

Яким чином участь у заході вплинула на ті сфери життя молоді, яких стосувалася тематика заходу

Причини, чому не відбулися певні зміни у поведінці чи ставлення молоді, на які була спрямована робота у рамках заходу

Наприклад, якщо захід стосувався сприяння зайнятості молоді, то чи оформили учасники свої резюме, у скількох співбесідах взяли участь за цей період, чи отримали працевлаштування, чи отримували будь-яку грошову або негрошову винагороду тощо

Наприклад, якої інформації та знань не вистачило під час тренінгу, щоб отримати консультацію з рекрутингу, розмістити дані про себе на сайті вакансій, яких навичок не вистачає для проходження співбесіди тощо

Також потрібно для зіставлення відповідей учасників та учасниць з їхніми відповідями, наданими до заходу, отримати інформацію щодо:

Ім'я, прізвище

Населений пункт

Додаток №4. Інклюзивний підкажчик. Принципи розрахунку індикаторів моніторингу й оцінки в електронній таблиці

- Зведіть разом відповіді одних і тих самих респондентів до й після проведення заходу (використовуючи такі ідентифікатори, як ім'я, прізвище, контактна інформація, вік тощо). Дивіться приклад у таблиці 1.

Таблиця 1

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Прізвище	Стать	Вік	Питання 1: ДО	Питання 2: ДО	Питання 1: ПІСЛЯ	Питання 2: ПІСЛЯ		
2	????	Чоловік	19	Повністю погоджуюсь	Повністю не погоджуюсь	Повністю не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь ніж погоджуюсь		
3	????	Жінка	28	Скоріше погоджуюсь	Важко відповісти	Важко відповісти	Повністю погоджуюсь		
4	????	Чоловік	23	Скоріше не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь	Важко відповісти		
5	????	Чоловік	23	Повністю не погоджуюсь	Повністю не погоджуюсь	Скоріше погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь ніж погоджуюсь		
6	????	Чоловік	31	Важко відповісти	Важко відповісти	Скоріше не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь ніж погоджуюсь		
7	????	Жінка	18	Скоріше не погоджуюсь	Повністю погоджуюсь	Повністю погоджуюсь	Повністю не погоджуюсь		
8	????	Жінка	16	Повністю не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь	Скоріше погоджуюсь	Важко відповісти		
9	????	Жінка	25	Важко відповісти	Скоріше не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь	Повністю погоджуюсь		
10	????	Жінка	28	Повністю погоджуюсь	Повністю не погоджуюсь	Повністю не погоджуюсь	Скоріше не погоджуюсь ніж погоджуюсь		
11	????	Жінка	27	Скоріше не погоджуюсь	Важко відповісти	Важко відповісти	Повністю не погоджуюсь		

- Перетворіть словесні відповіді на їхні числові значення (використовуючи функцію «Автозаміна» – комбінація клавіш Ctrl + H). Приклад результатів наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Прізвище	Стать	Вік	Питання 1: ДО	Питання 2: ДО	Питання 1: ПІСЛЯ	Питання 2: ПІСЛЯ		
2	????	Чоловік	19	2	2	2	-1		
3	????	Жінка	28	1	0	0	-2		
4	????	Чоловік	23	-1	-1	-1	0		
5	????	Чоловік	23	-2	-2	1	-1		
6	????	Чоловік	31	0	0	-1	-1		
7	????	Жінка	18	-1	2	2	-2		
8	????	Жінка	16	-2	-1	1	0		
9	????	Жінка	25	0	1	1	2		
10	????	Жінка	28	2	-2	-2	-1		
11	????	Жінка	27	1	0	0	-2		

- Розрахуйте середню оцінку для всіх трьох запитань ДО події та середню оцінку для всіх трьох питань ПІСЛЯ події. Результати розрахунку можна побачити у таблиці 3.

Таблиця 3

=СРЗНАЧ(D2:I2)									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Прізвище	Стать	Вік	Питання 1: ДО	Питання 2: ДО	Питання 1: ПІСЛЯ	Питання 2: ПІСЛЯ	Загальна оцінка: ДО	Загальна оцінка: ПІСЛЯ
2	????	Чоловік	19	2	2	2	-1	0	1,5
3	????	Жінка	28	1	0	0	-2	0,5	-1
4	????	Чоловік	23	-1	-1	1	0	1	0,5
5	????	Чоловік	23	-2	-2	1	-1	-3	0
6	????	Чоловік	31	0	0	-1	-1	0	-1
7	????	Жінка	18	-1	2	2	-2	0,5	0
8	????	Жінка	16	-2	-1	1	0	-1,5	0,5
9	????	Жінка	25	0	-1	-1	2	-0,5	0,5
10	????	Жінка	28	2	-2	-2	-1	0	1,5
11	????	Жінка	27	-1	0	0	-2	-0,5	-1

- Розрахуйте, як змінилися погляди учасників після тренінгу. Для цього:
 - створіть додатковий стовпчик «ЗМІНА»;
 - знайдіть різницю між «загальною оцінкою ДО» і «загальною оцінкою ПІСЛЯ», як зображено в таблиці 4.

Таблиця 4

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	Прізвище	Стать	Вік	Питання 1: ДО	Питання 2: ДО	Питання 1: ПІСЛЯ	Питання 2: ПІСЛЯ	Загальна оцінка: ДО	Загальна оцінка: ПІСЛЯ	ЗМІНА
2	????	Чоловік	19	-2	-1	2	-2	-1,5	0	1,5
3	????	Жінка	28	0	-2	1	0	-1	0,5	1,5
4	????	Чоловік	23	-1	0	-1	-1	0,5	-1	-0,5
5	????	Чоловік	23	1	1	-2	-2	0	-2	-2
6	????	Чоловік	31	-1	-1	0	0	-1	0	1
7	????	Жінка	18	2	2	-1	2	0	0,5	0,5
8	????	Жінка	16	1	0	-2	-1	0,5	-1,5	-2
9	????	Жінка	25	-1	2	0	-1	0,5	-0,5	-1
10	????	Жінка	28	-2	-1	2	-2	-1,5	0	1,5
11	????	Жінка	27	0	-2	-1	0	-1	-0,5	0,5
12										
13										
14										

- Розрахуйте сам показник (наприклад, частка учасників, які погодилися з певним твердженням). Приклад результату зображено в таблиці 5.

Таблиця 5

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1	Прізвище	Стать	Вік	Питання 1: ДО	Питання 2: ДО	Питання 1: ПІСЛЯ	Питання 2: ПІСЛЯ	Загальна оцінка: ДО	Загальна оцінка: ПІСЛЯ	ЗМІНА	ІНДИКАТОР: Частка учасників, погодившись з твердженням (згідно з оцінками, наданими ними на тренінгу) після закінчення тренінгу. Частка погодившись з твердженням до тренінгу (згідно з оцінками, наданими ними на тренінгу) до тренінгу, %
2	????	Чоловік	19	-2	-1	2	-2	-1,5	0	1,5	60
3	????	Жінка	28	0	-2	1	0	-1	0,5	1,5	
4	????	Чоловік	23	-1	0	-1	-1	0,5	-1	-0,5	
5	????	Чоловік	23	1	1	-2	-2	0	-2	-2	
6	????	Чоловік	31	-1	-1	0	0	-1	0	1	
7	????	Жінка	18	2	2	-1	2	0	0,5	0,5	
8	????	Жінка	16	1	0	-2	-1	0,5	-1,5	-2	
9	????	Жінка	25	-1	2	0	-1	0,5	-0,5	-1	
10	????	Жінка	28	-2	-1	2	-2	-1,5	0	1,5	
11	????	Жінка	27	0	-2	-1	0	-1	-0,5	0,5	
12											

